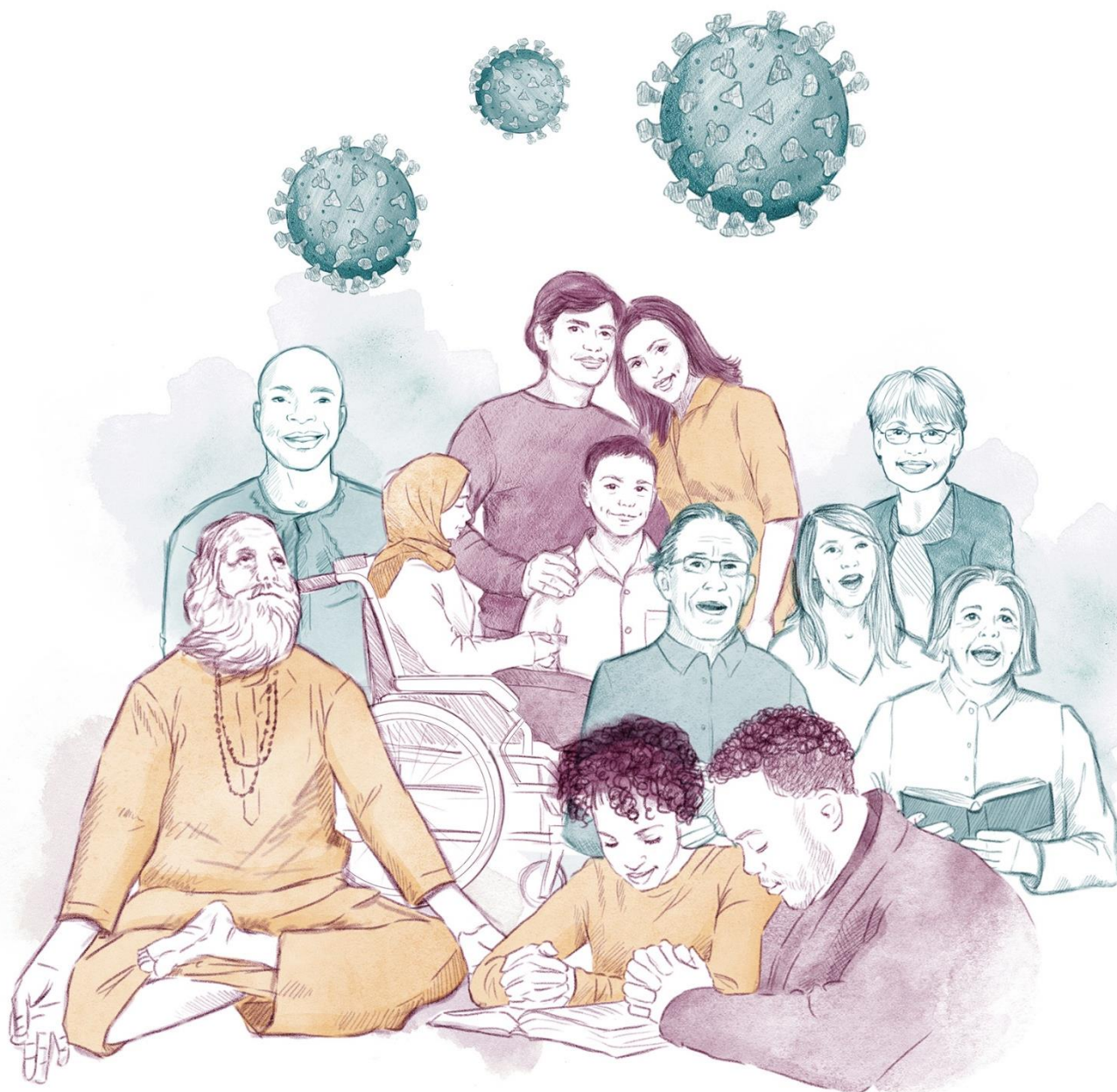

Myndigheten för
stöd till trossamfund

TROSSAMFUNDEN OCH COVID-19

EN UNDERSÖKNING OM HUR PANDEMIN PÅVERKAT LOKALA
FÖRSAMLINGAR I SVERIGE

Denna rapport är framtagen av Myndigheten för stöd till trossamfund

Författare: Linnea Lundgren, Fil.dr, forskare
Centrum för civilsamhällsforskning, Marie Cedershiöld högskola

Diarienummer: 1.5/0356(21)
e-ISBN: 978-91-986943-4-5

Akvarell s.1 av MadeByLen, Borås, 2022

Bild s.2 SST

Bild s.5 Cotton Bro, Pexels

Bild s.11 Ali Arapoğlu, Pexels

Bild s.18 Zac Frith, Pexels,

Bild s.26 George Milton, Pexels

Bild s.32 George Milton, Pexels

Innehållsförteckning

Förord.....	4
1. Trossamfunden och pandemin	6
1.1. Inledning.....	6
1.2. Genomförda och pågående undersökningar	8
1.3. Om undersökningen.....	9
1.4. Rapportens upplägg.....	13
2. Förändrade ekonomiska förutsättningar.....	14
2.1. Inkomstkällor	14
2.2. Pandemins påverkan på ekonomin	15
2.2.1. Minskade gåvor och donationer	16
2.3. Konsekvenser av en försämrad ekonomi	17
2.4. En orättvis behandling av trossamfunden?.....	18
3. Verksamhet: Ställa in eller ställa om?.....	19
3.1. Var ägde aktiviteter rum under pandemin?	19
3.1.1. Traditionell församlingsverksamhet	19
3.1.2. Barn och ungdomsverksamhet	21
3.1.3. Verksamhet för äldre och socialt utsatta grupper	22
3.1.4. Kultur- och idrottsverksamhet.....	24
3.1.5. Undervisningsverksamhet	25
3.2. Vilka församlingar ställde om och ställde in?	26
3.3. Ökning och minskning av antalet deltagare	27
3.4. Vad kommer ske med verksamheten som ställdes in?	28
4. Anställda och ideella.....	29
4.1. Färre ideella under pandemin.....	29
5. Församlingarnas roll i kristider	34
7. Sammanfattning.....	40
Referenslista:.....	42
.....	43

Förord

Det är först vid kris som många människor upptäcker hur viktigt församlinglivet är eftersom det är när livet ställs på sin spets som de existentiella frågorna blir viktiga. Under Covid-19 pandemin behövde hela samhället snabbt ställa om, även församlingarna. En stor del av församlingarnas verksamhet går som bekant ut på att människor träffas och gör saker ihop. Till skillnad från stora delar av kulturen och idrotten var det inte ett alternativ för de allra flesta församlingar att lägga ner sin verksamhet när lagar och rekommendationer gjorde det omöjligt att träffas fysiskt. Som framgår i denna rapport anser över 80 procent av församlingarna att de har en viktig roll i samhällets krishantering, och när pandemin kom ställde trossamfunden om sin verksamhet för att ta hand om sina medlemmar och andra medborgare.

I likhet med resterande samhälle påverkades församlingarna av pandemin. Vissa av förändringarna kommer med stor sannolikhet påverka trossamfunden under lång tid framöver medan andra förändringar har varit av mer tillfällig natur. Ett stort problem för många av församlingarna är att deras ekonomi försämrats av pandemin. Församlingar som tillhör ett trossamfund som får hjälp att ta ut sin medlemsavgift av Skatteverket har med stor sannolikhet drabbats betydligt mindre ekonomiskt än de trossamfund som är beroende av gåvor/kollekt. Det är framförallt de större församlingarna som är beroende av gåvor/kollekt och som har fasta kostnader som anställda och fastigheter som drabbats ekonomiskt.

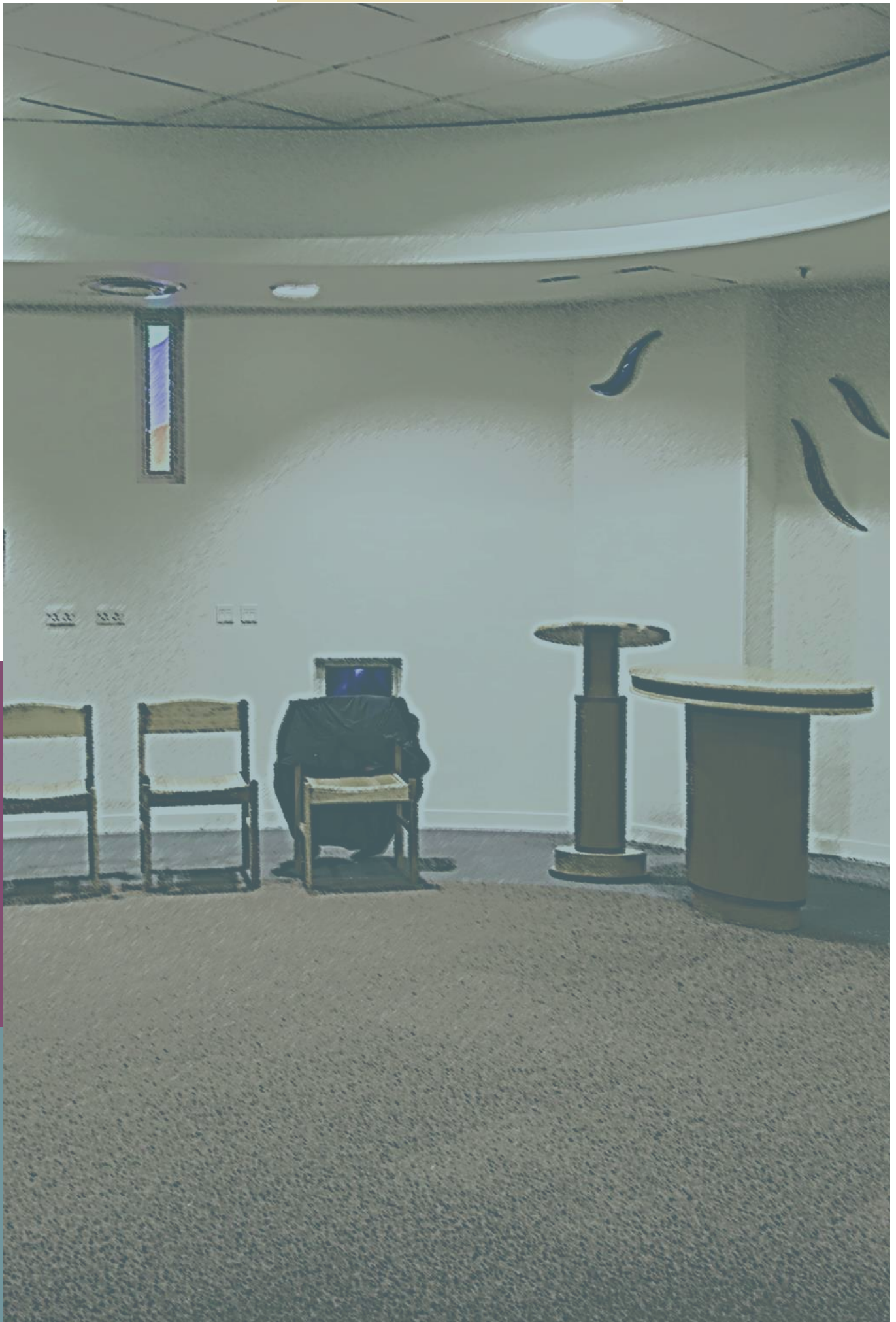
Eftersom denna undersökning är gjord en kort tid efter pandemin är det svårt att se vilka förändringar som kommer att vara långvariga. Många av de ideella krafter som försvann under pandemin kanske inte kommer tillbaka medan delar av församlingarnas verksamhet online kommer att vara kvar.

Myndigheten för stöd till trossamfund har bland annat i uppdrag att ta fram kunskap om trossamfunden. Denna rapport är en del av detta arbete och den har tagits fram av Linnea Lundgren verksam vid Marie Cederschiöld högskolas Centrum för civilsamhällsforskning. Rapporten innehåller mycket unika data som bygger på svar från de över 500 församlingar som deltagit i studien. Jag ser denna rapport som ett första steg i att förstå hur församlingarna påverkats av pandemin. Den ger utöver det även värdefull kunskap om den betydelsen församlingarna hade för det svenska samhällets möte med en pandemi.

Isak Reichel

Direktör

Myndigheten för stöd till trossamfund

1. Trossamfunden och pandemin

Vad händer när religiösa sammankomster plötsligt blir förknippade med smittorisk och församlingar inte längre kan samla människor i sina lokaler? Vilka är effekterna när församlingsverksamhet ställs in och ställs om? Med de här frågorna som utgångspunkt är syftet med den här rapporten att belysa hur Covid-19-pandemin påverkat trossamfunden¹ i Sverige under åren 2020–2021.

1.1. Inledning

Den 16 januari 2020 rapporterade Folkhälsomyndigheten på sin hemsida att ett nytt coronavirus upptäckts i miljonstaden Wuhan i Kina. Då bedömdes risken för fall i Sverige som mycket låg. Två månader senare klassade WHO Covid-19 som en global pandemi och därefter gick utvecklingen fort. I Sverige infördes nationella restriktioner för att hejda smittspridningen. Den 29 mars 2020 infördes de första begränsningar av allmänna sammankomster och därmed även sammankomster för religionsutövning.

Runtom i världen har Covid-19-pandemin lett till att länder infört drastiska åtgärder som påverkar mänskliga rättigheter, ekonomi och hälsa. Redan tidigt i pandemin framkom det att religiösa sammankomster kunde utgöra så kallade ”superspridar-event” och därmed utgöra en stor fara för hälsa och liv (Quadri, 2020; Wildman, Bulbulia, Sosis, & Schjoedt, 2020). Rätten till att fritt delta i religiösa sammankomster begränsades på många håll hårt och nedstängningar (så kallade lockdowns) infördes i många länder där möjligheten att samlas för bön, gudstjänst eller olika passageriter som begravningar, födelsriter och bröllop begränsades (Ganiel, 2020; Kühle & Larsen, 2021; Larsen et al., 2021). I Sverige infördes inte en total nedstängning som i många andra länder. Istället infördes restriktioner stegvis under pandemin.

Följande beslut om begränsningar för allmänna sammankomster påverkade trossamfunden under åren 2020 och 2021:

- Det första beslutet om begränsning av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar är daterat den 11 mars 2020. Från den 12 mars fick inte fler än 500 deltagare samlas i denna typ av evenemang.

¹ I undersökningen ingår lokala församlingar som är kopplade till någon av de nationella trossamfunden eller samarbetsorganen i Sverige som får stadsbidrag genom Myndigheten för stöd till trossamfund. Svenska Kyrkans församlingar ingår därför inte i undersökningen.

- Från och med den 29 mars 2020 sänktes gränsen till 50 deltagare.
- Den 1 november 2020 infördes ett undantag för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar med högst 300 deltagare. Undantaget gällde om var och en av deltagarna anvisades en sittplats med minst en meters avstånd till andra deltagare och att det även i övrigt skapades förutsättningar för deltagarna att hålla detta avstånd till varandra.
- Den 24 november 2020 togs undantaget bort och gränsen ändrades till åtta deltagare. Begravningsceremonier undantogs från maxtaget och begränsades istället till 20 personer.
- Den 29 september 2021 avvecklas restriktioner om deltagartak för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar.

När SST gav uppdraget om den här undersökningen till ansvarig forskare i september 2021 var en stor andel av Sveriges befolkning vaccinerade. Den allmänna uppfattningen var att pandemin var på väg in i en ny fas vilket skulle göra det möjligt att inte enbart undersöka hur församlingar hade hanterat och påverkats av pandemin utan också vad som hände när samhället återöppnades. När enkäten skickades i början av november 2021 (för att besvaras under

november och december 2021) fanns därför inte kunskap om att följande restriktioner skulle införas i början av december.

- Den 1 december 2021 införs krav på vaccinationsbevis vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inomhus med över 100 deltagare. Om evenemang inte inför krav på vaccinbevis måste var och en av deltagarna vara anvisade till en särskild sittplats med minst en meters avstånd till andra deltagare. Varje sällskap får maximalt uppgå till åtta personer. I övrigt ska det även skapas förutsättningar för deltagarna att hålla en meters avstånd till varandra i lokalen.

Till följd av dessa restriktioner blev frågan om återöppnande nära inpå omöjlig att svara på. Därför kommer merparten av den här rapporten fokusera på hur trossamfunden påverkades av pandemin. De resultat som rör hösten 2021 bör därför tolkas med viss varsamhet.

1.2. Genomförda och pågående undersökningar

Under det senaste två åren har det publicerats ett flertal studier, både internationellt och i Sverige, kring hur pandemin har påverkat det religiösa livet och olika trossamfund. I kommande avsnitt ges en kortare överblick kring några av pågående och avslutande undersökningar kring temat.

Under hösten 2021 publicerade Svenska kyrkans avdelning för forskning och analys, rapporten *Svenska kyrkan online: Att ställa om, ställa in eller fortsätta som vanligt under coronapandemin* (Fransson, Gelfgren, & Jonsson, 2021). I rapporten belyser forskarna hur församlingsarbetet i Svenska kyrkan förändrades under perioden mars 2020 till oktober 2020. Resultatet visar att när pandemin slog till så var grundinställningen i Svenska Kyrkan att ”ställa om istället för att ställa in”. De flesta församlingarna erbjöd därmed någon form av digital verksamhet under våren 2020. Genom att ställa om och anpassa verksamheten upplevde många församlingar att de kunde nå ut till nya målgrupper. Undersökningen visar också att många församlingar erbjöd nya former av verksamheter som gudstjänster utomhus eller promenadverksamheter. Samtidigt som resultatet pekar på en tydlig omställning hos församlingarna så framgår det att de allra flesta församlingar också behövde ställa in och skjuta fram en stor del av sin verksamhet.

Precis som i Svenska kyrkan, så visar rapporten *Svensk frikyrklighet i pandemin: En studie av församlingen i corona och corona i församlingen* (Josefsson & Wahlström 2022) som är skriven av forskare och representanter från olika kristna samfund, att de flesta frikyrkorna också har valt att ställa om snarare än att ställa in. Många församlingar anpassade gudstjänstverksamheten och erbjöd digitalt förmedlade gudstjänster. Hos de frikyrkligt aktiva fanns det överlag en känsla av

saknad över att få mötas på riktigt och undersökningen visar att känslan av gemenskap och delaktighet påverkades negativt i många församlingar. Även om det fanns skillnader mellan de olika frikyrkorna som deltog i undersökningen så visar resultatet att det fanns skillnader mellan större och mindre församlingar då mindre församlingar inte drabbades lika tydligt av begränsningar i maxantal. I rapporten lyfts det även fram resultat som pekar på att det inom både frikyrkorna och Svenska kyrkan har skett en professionalisering i församlingar under pandemin, där färre anställda har fått mer att göra och där ideella har fått en mer begränsad roll.

Utöver dessa undersökningar pågår också ett antal forskningsprojekt som kommer publicera sina resultat under kommande år. Bland annat bedriver forskare vid Enskilda högskolan och Svenska kyrkan i Stockholm projektet *Kyrka i digitala rum* med syftet att undersöka hur man kan ta tillvara på erfarenheterna från den digitala omställningen och fortsätta att hålla de digitala kyrkportarna öppna på ett hållbart sätt samt studera digitaliseringens påverkan på gudstjänstliv och teologi. Forskare vid Akademi för ledarskap och teologi (ALT), Enskilda högskolan och Lunds universitet driver projektet *Förändrad församling i pandemitid?* som handlar om frikyrkors coronahantering.

Internationellt har flera undersökningar publicerats som berör frågor kring religion och pandemin, både från ett smittskyddsperspektiv (Quadri, 2020; Wildman et al., 2020) men också kring hur olika trossamfund från olika religiösa traditioner hanterat pandemin (Ganiel, 2020; Kühle & Larsen, 2021; Larsen et al., 2021). Generellt visar dessa studier att de flesta inte ställde in utan istället ställde om och övergick till digitala arenor.

I ett svenskt perspektiv kan vi se att det som verkar saknas är undersökningar som riktar blicken bortom Svenska kyrkan och frikyrkorna och även studerar hur övriga samfund i Sverige påverkats av pandemin. Här fyller den här studien en viktig kunskapslucka genom att fokusera på fler kristna och icke-kristna samfund.

1.3. Om undersökningen

Undersökningen genomfördes på uppdrag av Myndigheten för stöd till trossamfund mellan oktober 2021 och april 2022 av fil.dr. och forskare Linnea Lundgren vid Centrum för civilsamhällesforskning, Marie Cederschiöld Högskola. Underlaget för den här studien har huvudsakligen samlats in genom en enkät som skickades ut mellan den 10 november 2021 och den 31 december 2021 till församlingar kopplade till stadsbidragsberättigade trossamfund i Sverige.

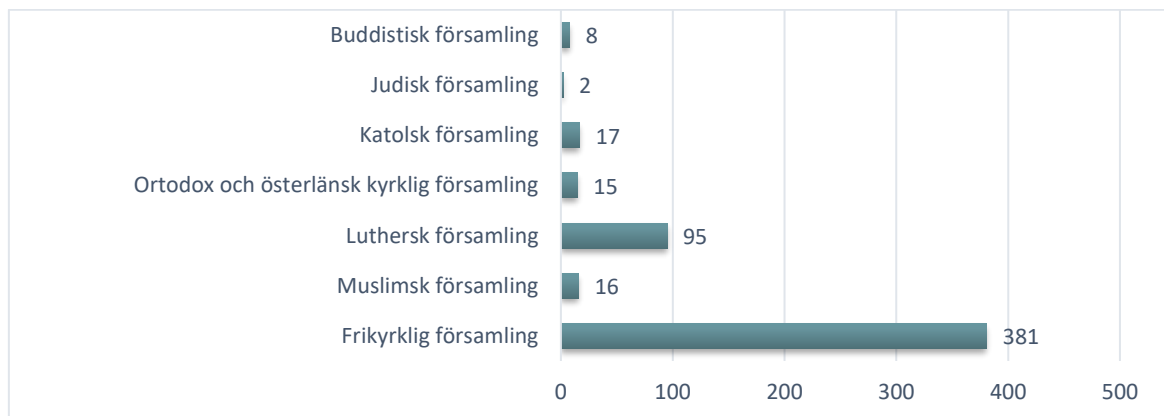
Enkäten samt enkätfrågor utformades under ett arbetsmöte den 26 oktober 2021. Forskare och tjänstemän från Svenska kyrkans enhet för forskning och analys, Marie Cederschiöld högskola och Myndigheten för stöd till trossamfund deltog på workshopen. Flera forskare från andra

lärosäten (Enskilda högskolan & ALT) och myndigheter (MUCF) bidrog också med värdefulla kommentarer. Enkäten utformades i samarbete med Enkätfabriken.

Enkätundersökningen är en totalundersökning av alla församlingar kopplade till stadsbidragsberättigade rossamfund. För att nå ut med enkäten skickades ett direkt e-postmeddelande till de 48 statsbidragsberättigade trossamfund och samarbetsorganisationer som får stöd från Myndigheten för stöd till trossamfunden om förfrågan att skicka ut enkäten samt påminnelser till de lokala församlingarna som är kopplade till dem. Av de totalt 48 trossamfunden svarade 19 att de kunde hjälpa till att skicka ut enkäten samt påminnelser. Ett samfund svarade att de inte önskade att skicka ut enkäten. Enkäten skickades också ut direkt till lokala församlingar i två fall där mejladresser fanns tillgängliga på statsbidragsberättigande trossamfundens hemsida men där det nationella trossamfunden/samarbetsorganisationen inte svarade.

I varje församling har en person som känner till församlingen väl (gärna i ledande ställning) blivit ombedd att besvara enkäten. De svarande har blivit ombedda att svara hur de uppfattar situationen i den egna församlingen. Alla svar har anonymiserats och det går inte att utläsa vilka svar som kommer från vilken församling.

Totalt har 535 församlingar besvarat enkäten (totalt finns det omkring 2700 församlingar kopplade till någon av de statsbidragsberättigande trossamfunden). De flesta församlingarna som har deltagit i undersökningen är frikyrkliga och lutherska församlingar vilket går att se i grafen nedanför.

Figur 1. Svarande uppdelat på självidentifierad tillhörighet

I relation till det faktiska antalet församlingar är undersökningens representativitet relativt god. Även om det är en överrepresentation av framförallt frikyrkliga/lutherska församlingar så kan vi se (tabell 1) att en större andel katolska och buddistiska församlingar svarat jämfört med

fördelningen i totalpopulationen. Samtidigt finns det en underrepresentation bland muslimska, ortodoxa/österländska² och framförallt ”övriga”³ församlingar.

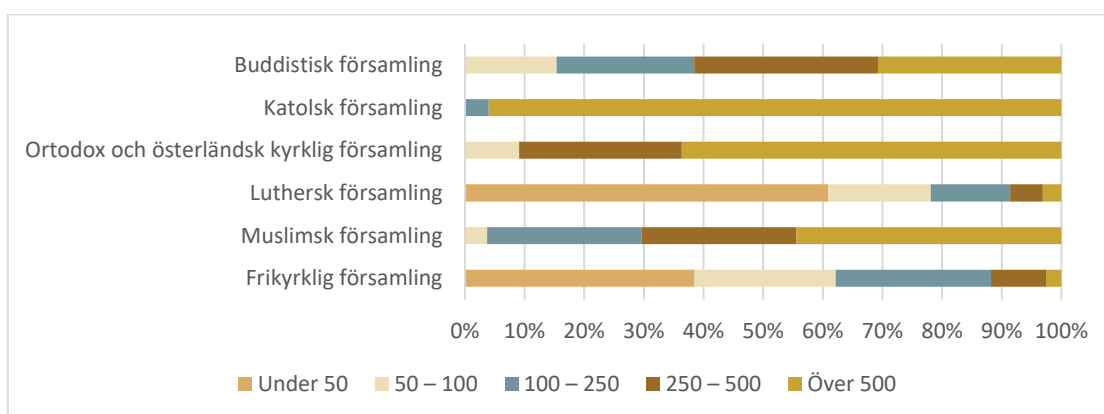
² Med ortodoxa/österländska församlingar avses i denna rapport kristna kyrkor som anses höra till den östliga traditionen. För en redogörelse för dessa kyrkor och deras närvaro i Sverige, se nr 5 i SST:s skriftserie: Ortodoxa och österländska kyrkor i Sverige, <https://www.myndighetsst.se/kunskap/ssts-skriftserie.html>

³ Här är ingår bland annat Jehovas vittnen och Alevitiska Riksförbundet

Tabell 1. Andel svarande

	Svar	Faktisk andel
Frikyrklig/Luthersk församling	89%	71%
Muslimsk församling	3%	9%
Ortodox och österländsk kyrklig församling	3%	6%
Katolsk församling	3%	1%
Judisk församling	≤1%	≤1%
Buddistisk församling	2%	1%
Övriga	12%	≤1%

De flesta församlingarna som har deltagit i undersökningen är mindre församlingar (58 procent av församlingarna samlar färre än 100 medlemmar). Samtidigt är det bland de svarande framförallt de frikyrkliga och lutherska församlingarna som har få medlemmar medan katolska, ortodoxa/österländska och muslimska ofta har ett större antal medlemmar. Till exempel så kan vi se i figur 2 att över 90 procent av de ortodoxa/österländska och katolska församlingarna har fler än 250 medlemmar.

Figur 2. Antal medlemmar i församlingen

I samband med att resultaten av enkäten sammanställdes bjöds representanter från olika trossamfund och samarbetsorganisationer in för att diskutera och analysera resultaten från enkäten. Under två fokusgruppsmöten i mars 2022 diskuterade och samtalande representanter från Judiska centralrådet, Equmeniakyrkan, Pingst, Sveriges buddistiska gemenskap, Islamiska shiasamfundet i Sverige (ISS), Sveriges muslimska förbund (SMF), Alevitiska riksförbundet, Serbisk-ortodoxa kyrkan och Katolska kyrkan om de resultat som framkommit i undersökningen. Deras erfarenheter bidrog till att ge en fördjupad och mer komplex bild av

undersökningens resultat. I rapporten kommer deras erfarenheter vävas in i de olika delarna och nyansera de kvantitativa resultaten.

1.4. Rapportens upplägg

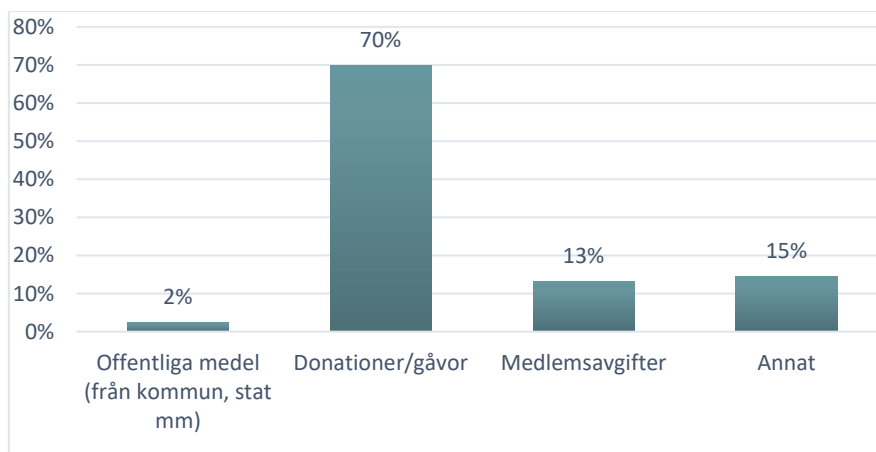
Rapporten består av fem kapitel som bygger på enkätundersökningen och fokusgrupperna där olika teman diskuteras. I kapitel 2 presenteras resultaten som visar hur ekonomin i församlingarna påverkats av pandemin och vad en försämrad ekonomi inneburit för församlingarna. Kapitel 3 behandlar i vilken mån församlingarna anpassat verksamheten under pandemin och om församlingarna ställt in eller ställt om. I kapitel 4 diskuteras frågan om vad som har hänt med de anställda och ideella under pandemin och hur församlingarna löst behovet av digitala kompetenser Kapitel 5 behandlar frågan om hur församlingarna ser på sin roll i kriser och vilken typ krishantering de genomförde under pandemin. I kapitel 6 behandlas bland annat frågor om hur det religiösa livet i församlingen påverkats av pandemin och hur känslan av gemenskap och tillhörighet förändrats. I kapitel 7 sammanfattas undersökningens resultat.

2. Förändrade ekonomiska förutsättningar

Vad händer med ekonomin i en församling när samhället drabbas av en pandemi? I det här kapitlet diskuteras hur församlingarnas ekonomiska förutsättningar förändrades av pandemin och vilka konsekvenser detta har fått.

2.1. Inkomstkällor

För att kunna säga något om hur ekonomin har förändrats eller påverkats i en församling är det viktigt att få en bild över hur församlingarna vanligtvis finansierar sin verksamhet. Tittar man på de övergripande ekonomiska förutsättningarna är det tydligt att donationer/gåvor är den allra viktigaste inkomstkälla för församlingarna. Enbart 2 procent av de svarande uppgav att offentliga medel var deras viktigaste inkomstkälla (figur 3). De församlingar som uppgav att offentliga medel var deras viktigaste inkomstkälla var i större grad stora församlingar (över 500 medlemmar) och ortodoxa/österländska församlingar. De som svarade ”annat” uppgav att exempelvis loppis/second-hand, uthyrning av fastigheter och kursverksamhet var de viktigaste inkomstkällorna. Också bidrag från de nationella trossamfunden samt kollekt ingick i denna kategori.⁴

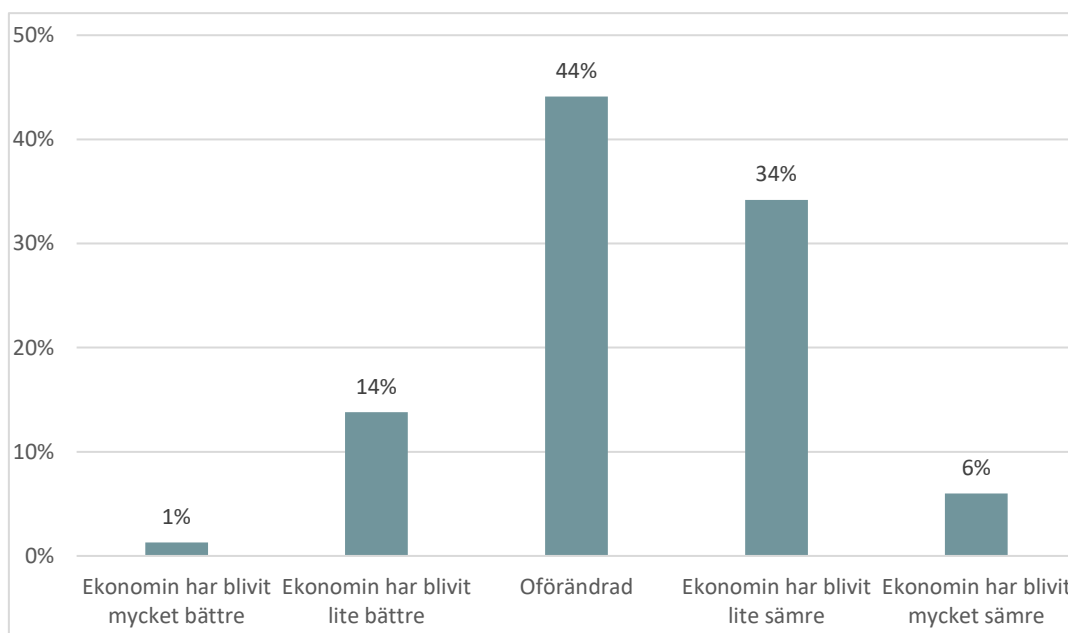
Figur 3. Församlingarnas viktigaste inkomstkälla

⁴ När frågan om inkomstkällor för församlingarna diskuterades i fokusgrupperna uppmärksammade flera att det är oklart i vilken kategori de av Skatteverket insamlade avgifterna till trossamfunden (uppbördshjälp, kyrkoavgift, moskéavgift, etc), som är en viktig inkomst för många församlingar, ska ingå i. Svarande skulle kunna ha räknat detta som både donationer men också som en medlemsavgift. Bland de som svarat ”annat” har flera också fyllt i kyrkoavgift i sina frisar.

2.2. Pandemins påverkan på ekonomin

En central fråga i den här undersökningen var att se om de ekonomiska förutsättningarna hade förändrats under pandemin. Under pandemin har extra stöd delats ut till trossamfunden om 25 miljoner kronor per år under 2020 och 2021 (totalt 50 miljoner) men fortfarande är pandemins påverkan på trossamfundens ekonomi oklar.

Effekten av pandemin i ekonomiska termer syns i figuren nedan (figur 4). Totalt har ekonomin försämrats för 4 av 10 församlingar. I termer av storlek på församling har större församlingar (fler än 500 medlemmar) i högre grad upplevt en försämrad totalekonomi. I termer av samfundstillhörighet har muslimska, buddhistiska och ortodoxa/österländska församlingar i högre grad upplevt en försämrad totalekonomi. Noteras bör att 73 procent av buddhistiska församlingar uppger att den totala ekonomin har försämrats av pandemin.

Figur 4. Hur har ekonomin påverkats av pandemin?

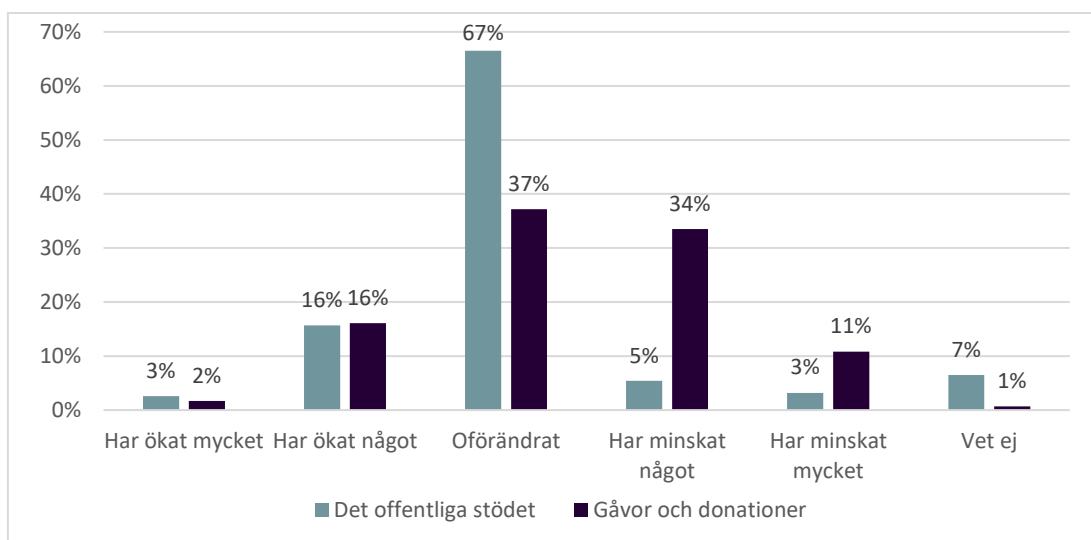
I fokusgrupperna kände många igen sig i den här bilden och bekräftade därmed bilden av att den totala ekonomin till stor del försämrats under pandemin, inte minst då donationer och gåvor minskat. Ett par av deltagarna betonade att församlingar med kursverksamhet, caféverksamhet och uthyrning av lokaler som huvudsaklig inkomst påverkats mycket negativt av pandemin. En del församlingar drabbades också av att medlemmar slutade betala in medlemsavgiften under pandemin. En deltagare i fokusgruppen uttryckte följande:

I de muslimska församlingarna kopplade till oss har vi sett en rejäl minskning av gåvor under pandemin. Det är på grund av att många verksamheter har ställt in. Men när vi har haft aktiviteter online så har medlemmar också tänkt att det inte kostar lika mycket. Även medlemsavgifter har minskat med 10–15 procent under pandemin.

Samtidigt pekade flera i fokusgrupperna på att ekonomin också blivit bättre i vissa församlingar som var kopplade till deras trossamfund. Ett skäl som angavs var att församlingar kunnat hyra ut lokaler till vaccinering men den huvudsakliga anledningen verkar ha handlat om att inkomster som kyrkoavgift eller inkomst från barnverksamhet inte minskat samtidigt som utgifterna blev lägre då verksamhet ställdes in.

2.2.1. Minskande gåvor och donationer

Vad gäller donationer/gåvor är det tydligt att det finns församlingar som upplevt att donationer och gåvor ökat (totalt 18 procent) även om de flesta upplevt att det minskat (totalt 45 procent). Jämförelsevis uppgav den största andelen att offentliga bidrag varit oförändrat (figur 5). I termer av storlek på församling syns ingen betydande skillnad i huruvida bidrag/gåvor minskat eller ökat. Däremot verkar en större andel av muslimska, lutherska och ortodoxa/österländska församlingar upplevt en minskning i gåvor och donationer.

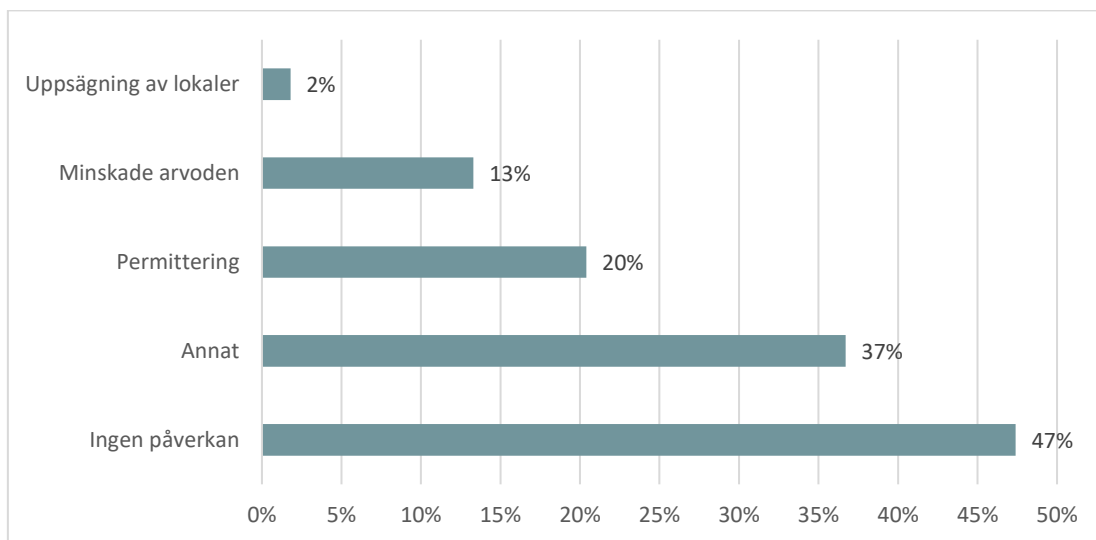

Figur 5. Hur det ekonomiska stödet har förändrats

En anledning till minskningen av gåvor och donationer förklaras av att församlingarna ställt om till digitala alternativ och därmed förlorat kollekt och andra insamlingar från sina medlemmar. Samtidigt lyfts det fram av en deltagare i fokusgruppen att församlingar som lyckats väl i sin digitala omställning har ökat intäkterna genom Swish då fler har deltagit på de digitala gudstjänsterna under pandemin.

2.3. Konsekvenser av en försämrad ekonomi

Frågan är då vad en försämrad ekonomi för 4 av 10 församlingar har lett till? Närmare hälften av de som svarat att ekonomin har blivit lite eller mycket sämre svarar att detta inte haft någon påverkan (figur 6). Överlag har mycket få församlingar (2 procent) behövt säga upp sina lokaler eller minskat anställdas arvoden (13 procent). Samtidigt så framkommer det att 1 av 5 församlingar har behövt permittera personal.

Figur 6. Om den totala ekonomin försämrats som en följd av pandemin, vad har det lett till?

Av den större grupp som har svarat ”annat” (37 procent) framgår det att församlingar behövt ta till olika finansiella lösningar för att möta en försämrad ekonomi. Lösningarna har exempelvis varit minskat sparande, att församlingen tagit från besparingar (eller sålt fonder), eller att man minskat underhållet av lokaler. Även minskad verksamhet nämns som en följd effekt.

Överlag så pekar flera svarande på att en försämrad ekonomi framförallt har lett till en oro över framtida konsekvenser. Vissa pekar på att en konsekvens för framtiden kan bli att församlingen behöver sälja sina lokaler. En oro över vad neddragningar under pandemin ska innebära för framtiden var en upplevelse som deltagarna i fokusgrupperna delade. De pekade på att de stora konsekvenserna av neddragningarna under pandemin framförallt kommer bli synliga under kommande år. Även de som pekat på en förbättrad ekonomi under pandemin menar att stabila inkomster som kyrkoavgifter kan minska om arbetslösheten ökar som en följd av pandemin.

2.4. En orättvis behandling av trossamfunden?

Under en av fokusgrupperna diskuteras frågan om ekonomin i ljuset av vilka bidrag som har getts till idrott- och kultursektorn. Överlag fanns det en bild av att trossamfunden blivit åsidosatta och att de bör behandlas mer likvärdigt jämfört med kultur- och idrottssektorn. Flera av deltagarna menar att trots att trossamfunden lyfts fram som en viktig aktör under pandemin har det inte reflekterats i det ekonomiska stödet från det offentliga. En uppgivenhet beskrivs också bland flera av deltagarna kring att trossamfunden drabbats så hårt av restriktionerna under pandemin vilket gjort att en stor del av verksamheten behövt ställas in. Samtidigt är det viktigt att betona att det trots detta har funnits en stor vilja bland de lokala församlingarna att ställa om och anpassa verksamheten under pandemin.

3. Verksamhet: Ställa in eller ställa om?

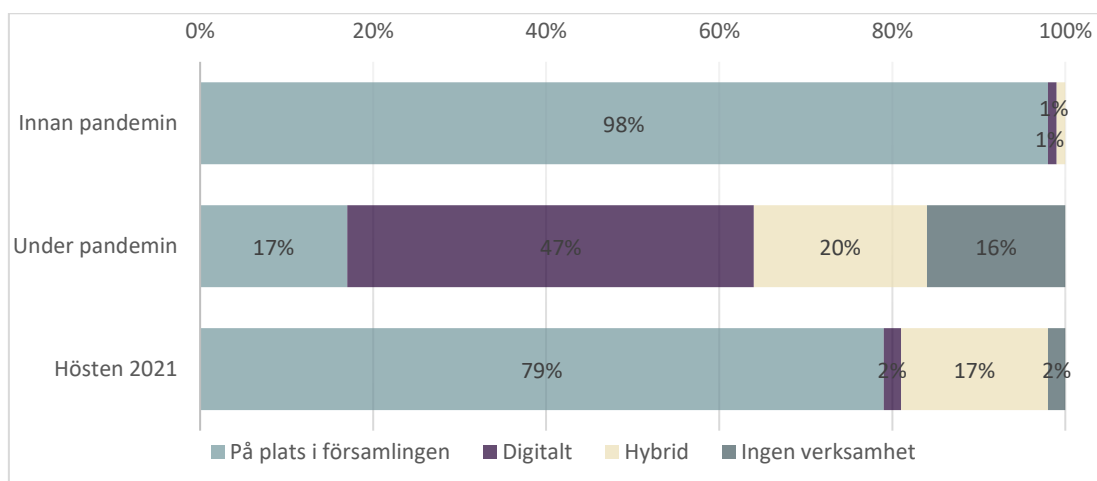
Tidigare studier har visat att församlingar i många fall har ställt om sin verksamhet istället för att ställa in. I det här kapitlet behandlas vilken mån församlingarna som deltagit i den här undersökningen anpassat sin verksamhet under pandemin och vad som hände under hösten 2021 när restriktionerna tillfälligt släpptes.

3.1. Var ägde aktiviteter rum under pandemin?

I följande del beskrivs vilken anpassning och vilken omställning som skett för olika typer av verksamheter och aktiviteter i församlingarna.

3.1.1. Traditionell församlingsverksamhet

Som ses i figur 7 så visar resultaten precis som i andra studier att de flesta församlingar ställde om istället för att ställa in de religiösa sammankomsterna. När det gäller gudstjänst/bön/meditation⁵ erbjöd 67 procent av alla församlingar digitala eller hybrida lösningar. Det här är den verksamhet som ställde om mest av alla verksamheter och innebar en stor omställning i församlingarna. Innan mars 2020 erbjöd enbart 2 procent av församlingarna denna verksamhet online. Resultatet visar också att en stor andel återgick till gudstjänst/bön/meditation på plats när möjligheten återfanns även om många fler församlingar (17 procent) erbjöd deltagare att delta både på plats och digitalt under hösten 2021.

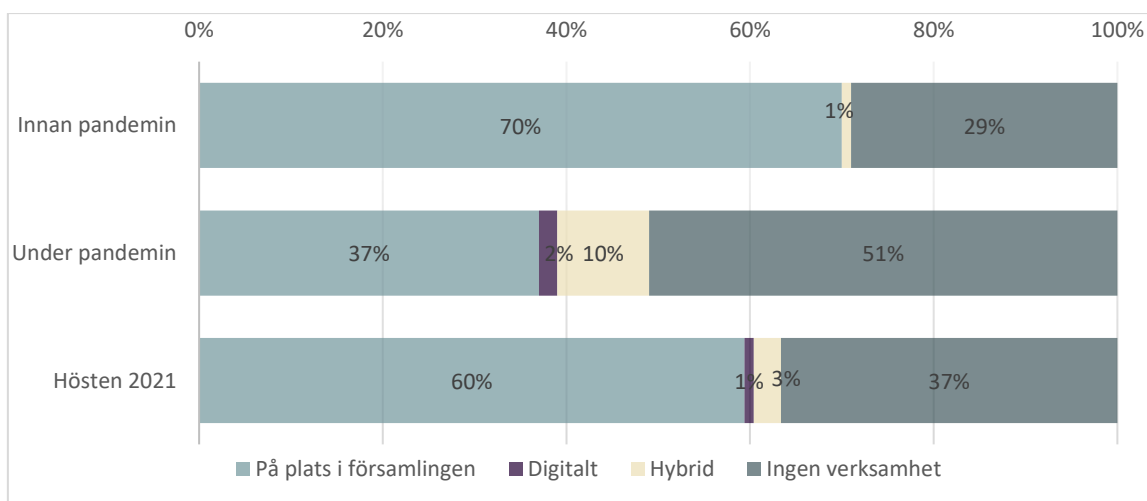

Figur 7. Gudstjänst/bön/meditation

⁵ Hur religiösa sammankomster och ritualer kan se ut kan skilja sig åt mellan olika religiösa samfund och sammanhang, varför termerna gudstjänst/bön/meditation inte ska anses vara uttömmande utan snarare indikerande.

I fokusgrupperna menade deltagarna att det inte är förvånande att just gudstjänst/bön/meditation ställdes om i så hög grad då det är konstituerande för hela verksamheten. Att upprätthålla den verksamheten var mycket viktigare än att upprätthålla all annan verksamhet menade en av deltagarna, inte minst för att fortsätta den rytm som finns i församlingarna av att mötas för gudstjänst/bön/meditation. Samtidigt menade flera deltagare att restriktionerna inte var anpassade till deras gudstjänstverksamhet. Till exempel fanns det ett stort fokus på sittande deltagare – ett problem i en församling där deltagarna förväntas stå under gudstjänsten.

Vad gäller annan församlingsverksamhet som förrättningar (vigsel, begravning mm) så visar resultatet att enbart 12 procent erbjöd digitala eller hybrida alternativ (figur 8). De allra flesta församlingar valde att fortsätta ha förrättningar på plats, men då med färre deltagare. Närmare 22 procent av församlingarna ställde in förrättningar under pandemin.⁶ Det bör också noteras att återöppnandet inte lika tydligt ledde till en återgång av verksamheten. Vad detta beror är oklart.

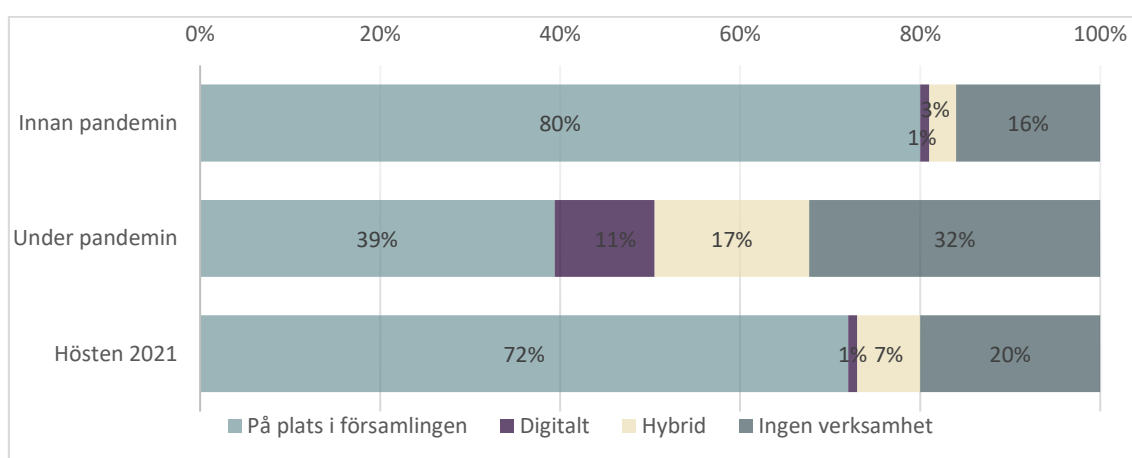
Figur 8. Förrättningar (vigsel/begravning mm)

I fokusgruppsamtalen blev det tydligt att frågan om förrättningar och särskilt begravningar hade lett till mycket svåra avväganden för många församlingar. Att inte kunna erbjuda alla anhöriga att delta upplevdes inte bara som svårt utan också som orättvist (då det även fanns restriktioner utomhus vid gravsättning trots uppenbar minskad risk för smitta). För flera församlingar innebar

⁶ Det är oklart om resultatet pekar på att alla förrättningar (inklusive begravningar) ställts in eller om vissa har fortgått.

det också svåra avväganden att anpassa utförandet av begravning/avskedsritualer i linje med de restriktioner som fanns.

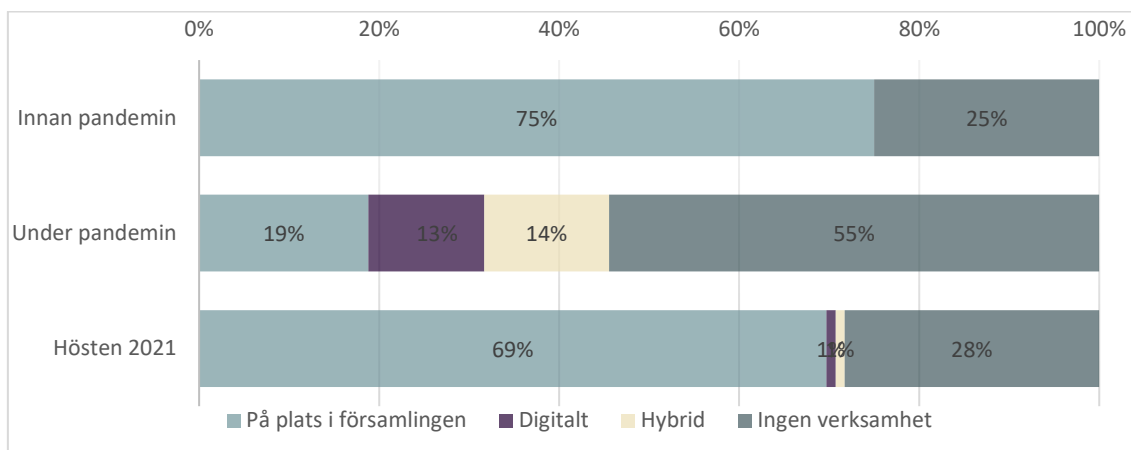
Vad gäller den andliga vården och själavården som för många av samfunden kan räknas som en del av den traditionella församlingsverksamheten så visar figur 9 att detta var en verksamhet som också fortsatte på plats. Troligen handlar detta ofta inte om gruppaktiviteter utan om enskilda samtal eller stöd i mindre grupp. Samtidigt valde 28 procent att erbjuda digitala alternativ vilket är en tydlig ökning från innan pandemin då enbart 4 procent erbjöd detta.

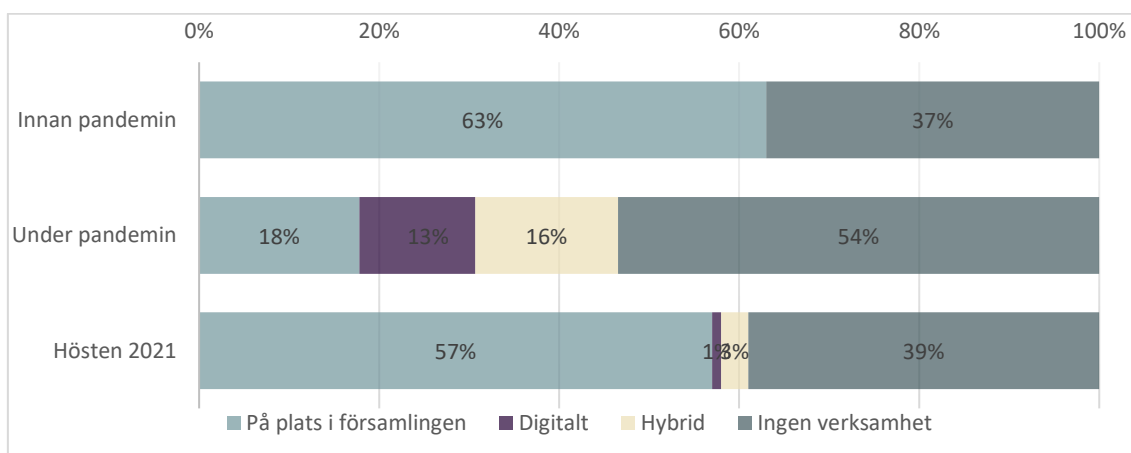
Figur 9. Andlig vård/själavård

3.1.2. Barn och ungdomsverksamhet

En stor del av verksamheten för barn och ungdomar minskade under pandemin (figur 10 och 11). Även om närmare 3 av 10 församlingar erbjöd digitala alternativ så var det också många (17 respektive 30 procent) som valde att helt ställa in ungdoms- eller barnverksamheten under pandemin. Under hösten 2021 återupptogs en stor del av verksamheten på plats igen.

Figur 10. Verksamhet för barn

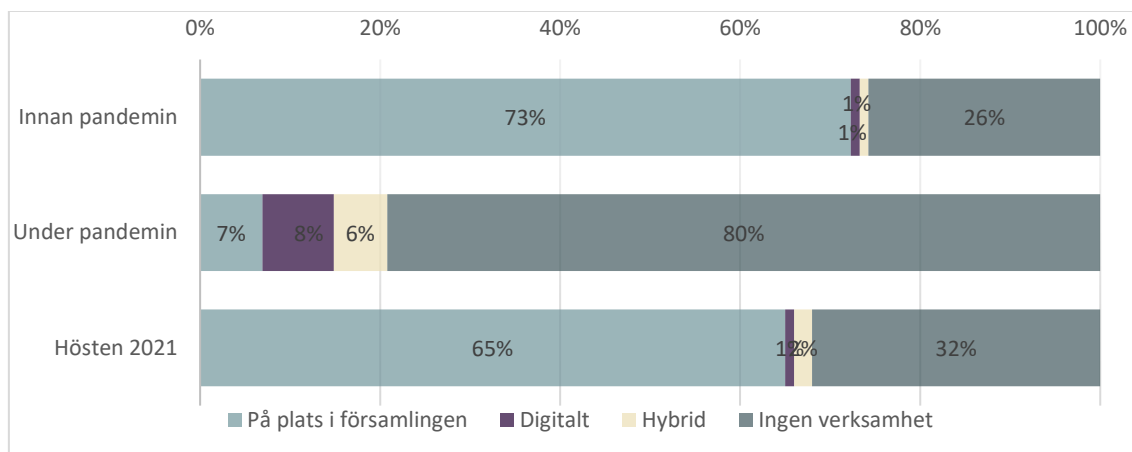
Figur 11. Verksamhet för ungdomar

Under en av fokusgrupperna diskuterades frågan om ungdomsverksamheten. I denna diskussion beskrevs skillnaderna under olika faser av pandemin där ungdomar i den tidiga fasan var relativt fria att delta i församlingarnas aktiviteter om de hölls öppna. Återigen pekade deltagare i en av fokusgrupperna på att det funnits en orättvis behandling av trossamfunden under pandemin. De menade att det var problematiskt att ungdomar under vissa perioder inte kunnat delta i församlingens aktiviteter men samtidigt kunnat gå i affärer, på café eller vara med i annan verksamhet. Samtidigt belyser deltagarna att det också fanns en tydlig vilja att arbeta utifrån de nya förutsättningarna och flera församlingar löste omställningen genom att anordna verksamhet för ungdomar utomhus och i mindre grupper.

3.1.3. Verksamhet för äldre och socialt utsatta grupper

Den verksamhet som ställdes in mest under pandemin är verksamhet riktad till äldre. Över hälften av församlingarnas verksamhet ställdes in helt (figur 11). Verksamheten för äldre var

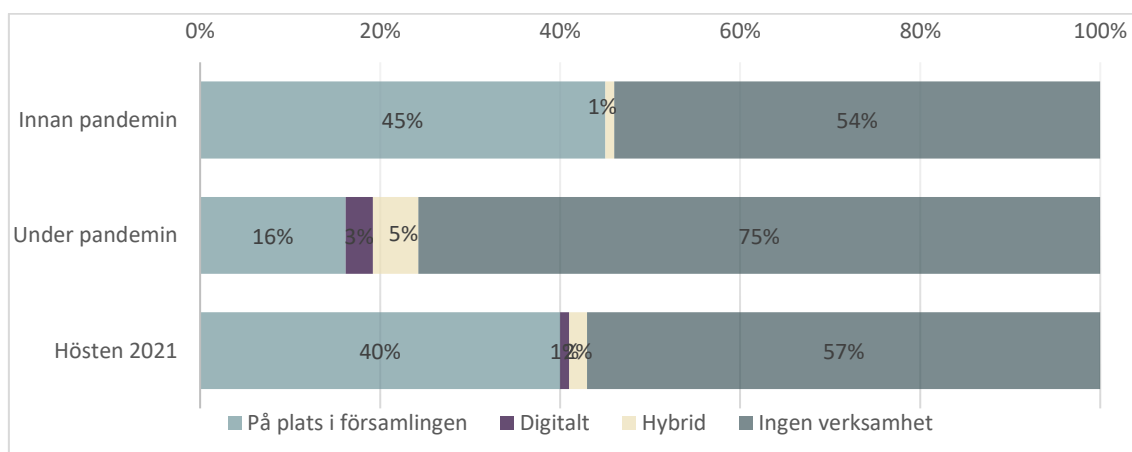
också en av de verksamheter som i låg grad genomfördes digitalt. Enbart 14 procent erbjöd digitala alternativ.

Figur 12. Verksamhet för äldre

I fokusgrupperna framkom det att flera församlingar erbjudit promenadgrupper och utomhusaktiviteter för äldre. Detta skulle kunna spegla att 7 procent svarat att verksamhet skedde på plats under pandemin trots de restriktioner som fanns.

Även den sociala verksamheten för utsatta grupper ställdes in till följd av pandemin i likhet med verksamheten för äldre, även om färre hade en sådan verksamhet innan pandemin. Av församlingarna erbjöd 8 procent digitala alternativ under pandemin.

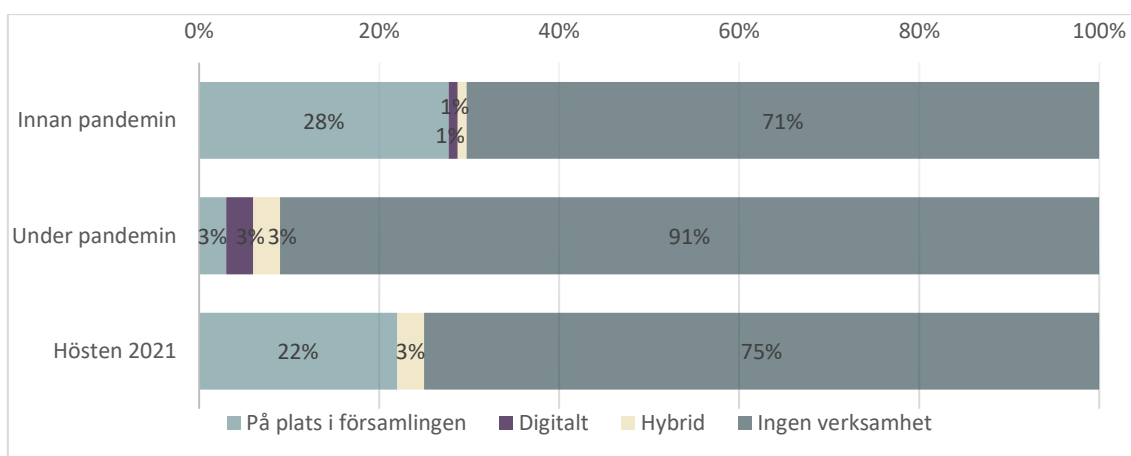
Figur 13. Social verksamhet för utsatta grupper

Även här blir kategorierna på plats eller digitalt något begränsande då deltagarna i fokusgruppen pekar på att många församlingar gjorde mycket under pandemin, som att dela ut matkassar till utsatta grupper. Samtidigt beskrev flera av deltagarna fokusgrupperna att det här

inte var något konstant under pandemin. Till exempel gjorde många mycket i början av pandemin men kanske inte lika mycket på slutet.

3.1.4. Kultur- och idrottsverksamhet

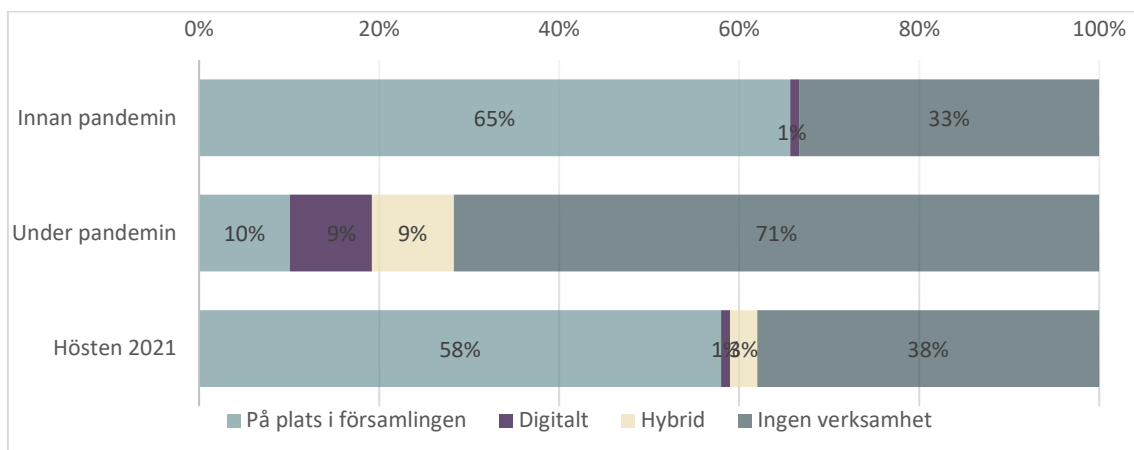
I likhet med verksamhet för äldre verkar kultur- och idrottsverksamhet ha minskat avsevärt under pandemin.⁷ I hög grad ställdes verksamheten in och enbart en liten del av verksamheten ställdes om och erbjöd digitala lösningar. En av de verksamheter som helt kunde fortgå under pandemin var församlingarnas scoutgrupper.

Figur 14. Kultur och idrottsverksamhet

Samma tendenser som med kultur- och idrottsverksamhet går att se när det gäller församlingarnas musikverksamhet. Nära hälften av all musikverksamhet ställdes in helt under pandemin. 18 procent av alla församlingar erbjöd digitala alternativ vilket är en stor ökning från innan pandemin då enbart 1 procent erbjöd digitala lösningar.

⁷ Denna kategori var den verksamhet som minst antal församlingar erbjöd innan pandemin.

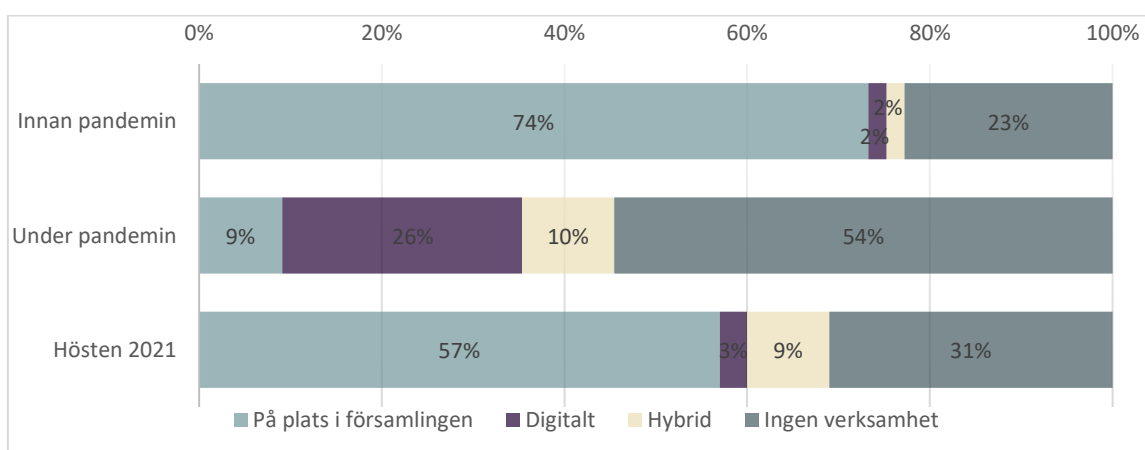

Figur 15. Musikverksamhet

I en av fokusgrupperna diskuterades svårigheterna kring att behöva ställa in kulturevenemang och liknande verksamheter i församlingarna när människor samtidigt kunde besöka biograf och shoppingcenter. Andra menade att de inte upplevde särskilt stora svårigheter med restriktionerna då de framförallt införts för att skydda människor från att bli sjuka.

3.1.5. Undervisningsverksamhet

En av de verksamheter där en stor del av församlingarna valde att anpassa verksamheten och erbjuda digitala alternativ var undervisningsverksamheten (26 procent jmf. 4 procent innan). Det här var den verksamhet där flest erbjöd digitala alternativ efter gudstjänst/bön/meditation. Även under hösten 2021 verkar många av de som börjat erbjuda hybrida alternativ under pandemin fortsatt med det (figur 16).

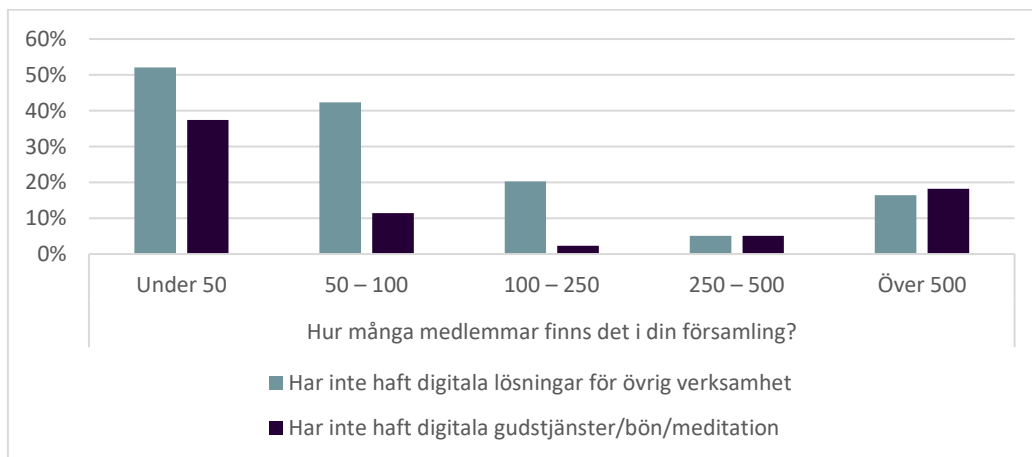

Figur 16. Undervisning/studiecirkel

3.2. Vilka församlingar ställde om och ställde in?

Graden av omställning till digitala alternativ är tydligt relaterat till storleken på församlingen. Resultatet visar (figur 17) att det framförallt är de mellanstora församlingarna (mellan 50–500 medlemmar) som anpassat verksamheten och erbjudit digitala alternativ, medan de minsta församlingarna (färre än 100 medlemmar) inte ställde om i lika hög grad. Detta kan delvis förklaras av det under perioder gick att samlas upp till 50 personer. Samtidigt visar också resultatet att det främst är församlingar med färre än 50 medlemmar som helt ställde in sin verksamhet helt under pandemin.

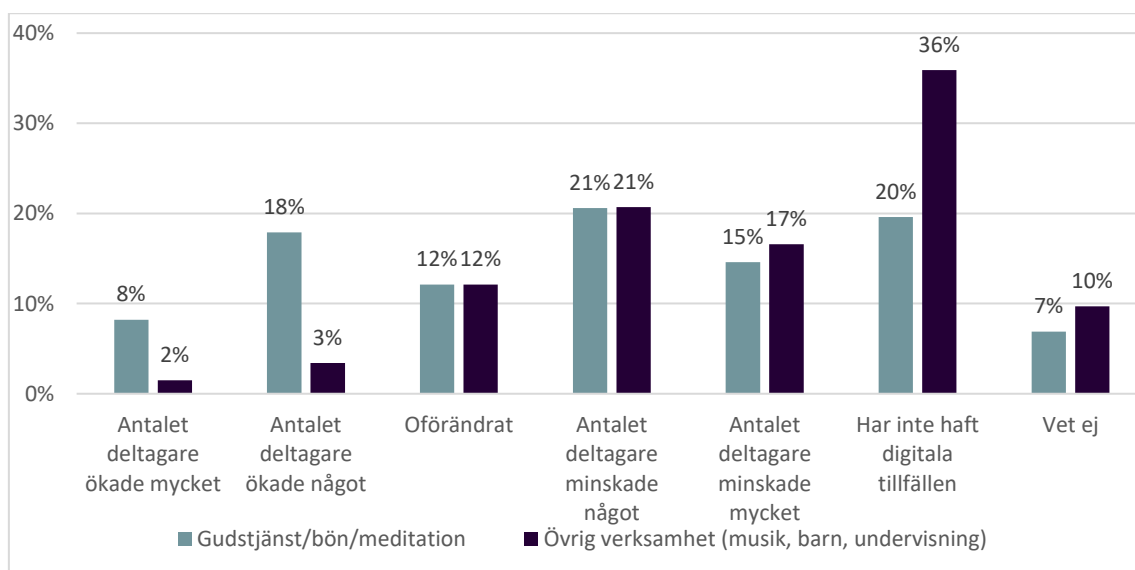

Figur 17: Församlingens storlek och digitala lösningar

Det kan tyckas förvånande att 18 procent av de största församlingarna inte erbjöd digitala alternativ under pandemin. Samtidigt behöver inte avsaknad av digitala alternativ betyda att församlingen inte haft någon verksamhet. I en av fokusgrupperna lyftes det fram hur medlemmar i en större ortodox kyrka samlades utomhus utanför kyrkan för att lyssna och fira gudstjänst medan prästerna var inomhus. I en judisk församling firades gudstjänster på församlingens tak. Många frikyrkor firade friluftsgudstjänst och erbjöd pilgrimsvandringar som alternativ.

3.3. Ökning och minskning av antalet deltagare

Som ses i resultatet ovan så är det många församlingar som anpassade verksamheten under pandemin och erbjöd digitala alternativ. Frågan är vad omställning till digitala alternativ innebar för församlingarna? Figur 18 visar hur antalet deltagare i gudstjänst/bön/meditation både ökade (26 procent) och minskade (36 procent) under pandemin. När det gäller övrig församlingsverksamhet så var det däremot mycket få församlingar som upplevde att deltagarantalet ökade (5 procent).

Figur 19: Upplever du att antalet deltagare förändrats när det genomförts digitalt?

I fokusgrupperna förklarades de skilda upplevelserna kring att antalet deltagare antingen ökat eller minskat av att vissa församlingar lyckats väldigt bra med sin digitala anpassning. En del små församlingar kunde till exempel locka många fler människor än vanligt när de blev digitala då deras digitala verksamhet höll en hög kvalitet, vilket beskrivs i nedanstående citat:

Det blev som ett litet smörgåsbord under pandemin bland katoliker i Sverige. Idag kan jag välja att vara med en mässa från Göteborg eller Ystad och imorgon kan jag välja något annat. Man var lite nyfiken på de andra församlingarna. Sedan kanske man hittade en favorit. Bland annat seglade en av våra minsta församlingar upp som en favorit.

Överlag fanns det en upplevelse att även om vissa församlingar lyckats locka fler besökare till deras religiösa möten, så var det svårare att locka människor att delta i aktiviteter utanför kärnverksamheten. Det fanns också en generell uppfattning om att äldre har haft svårare att vara en del av den snabba digitala omställningen och därmed i lägre grad deltagit när verksamheter (även gudstjänst/bön/meditation) skede digitalt.

3.4. Vad kommer ske med verksamheten som ställdes in?

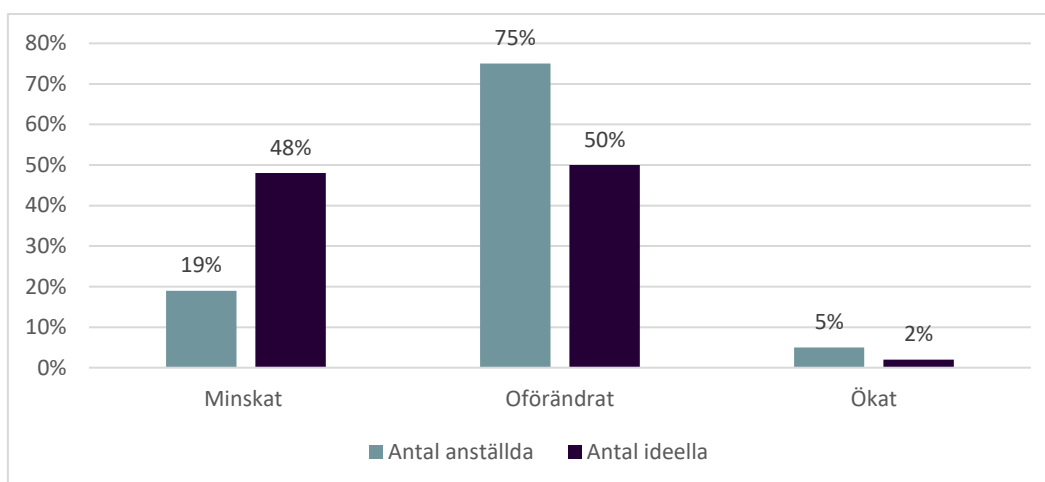
I enkäten ställdes frågan kring vad som skulle hända i framtiden med de många verksamheter som ställdes in helt under pandemin. Majoriteten svarade att en stor del av verksamheterna (70 procent) skulle återupptas. Samtidigt svarade 17 procent att det bara var viss verksamhet som skulle återupptas. Det här resultatet pekar på att effekterna av pandemin kommer fortgå och kan behöva utvärderas också i ett senare skede. Detsamma gäller den verksamhet som digitaliserades under pandemin. Ännu är det oklart hur detta kommer påverka församlingarnas verksamhet i framtiden.

4. Anställda och ideella

I det här kapitlet diskuteras frågan om vad som har hänt med de anställda och ideella under pandemin och frågan hur församlingarna löst behovet av ny digital kompetens.

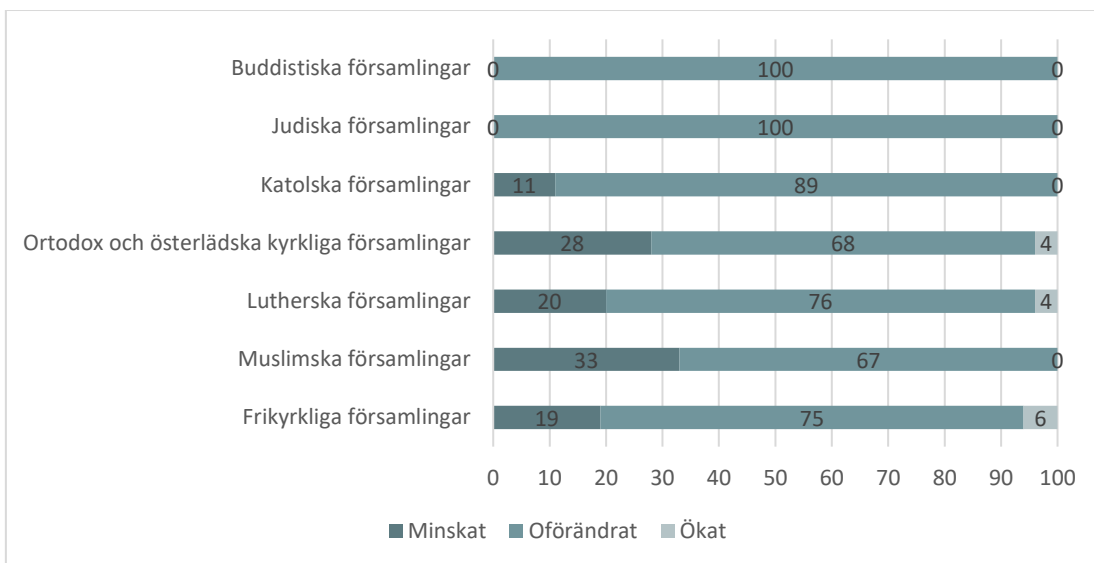
4.1. Färre ideella under pandemin

Under pandemin har antalet ideella minskat i närmare hälften av alla församlingar (figur 20). En förklaring som lyfts fram i fokusgrupperna är främst att det funnits begränsningar för hur många som fått vistas i församlingarnas lokaler samtidigt och att många av församlingarnas ideella har tillhört riskgrupper (som dock kom tillbaka under 2021 när de fått vaccin). En annan anledning var att när verksamheter ställts in så fanns inte ett lika stort behov av ideellas engagemang. Samtidigt visar resultatet att antalet anställda varit oförändrat i 75 procent av församlingarna. Det här resultatet skulle kunna tyda på, i likhet med andra studier, att anställda har fått större ansvar för arbetet i församlingarna under pandemin.

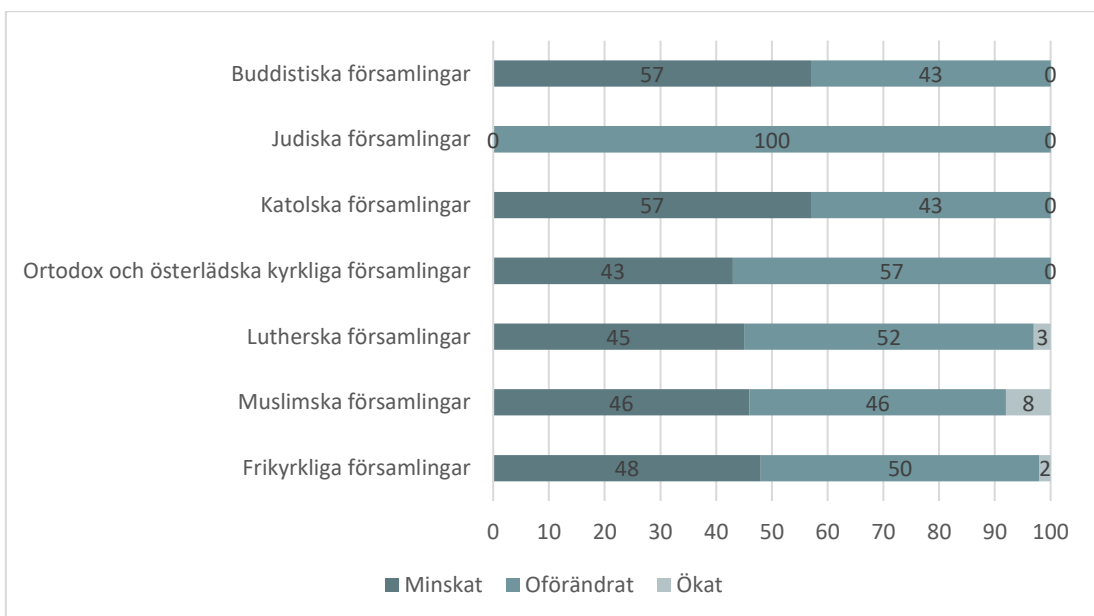
Figur 20: Förändringar i antal anställda och ideella under pandemin.

Värt att notera är att det finns skillnader mellan samfundet när det gäller vad som har hänt med antalet ideella och anställda under pandemin. Till skillnad från majoriteten som pekar på att det inte skett någon förändring i antalet anställda, så svarade runt 3 av 10 ortodoxa/österländska och muslimska församlingar att antalet anställda minskade till följd av pandemin.

Figur 21: Förändringar i antal anställda

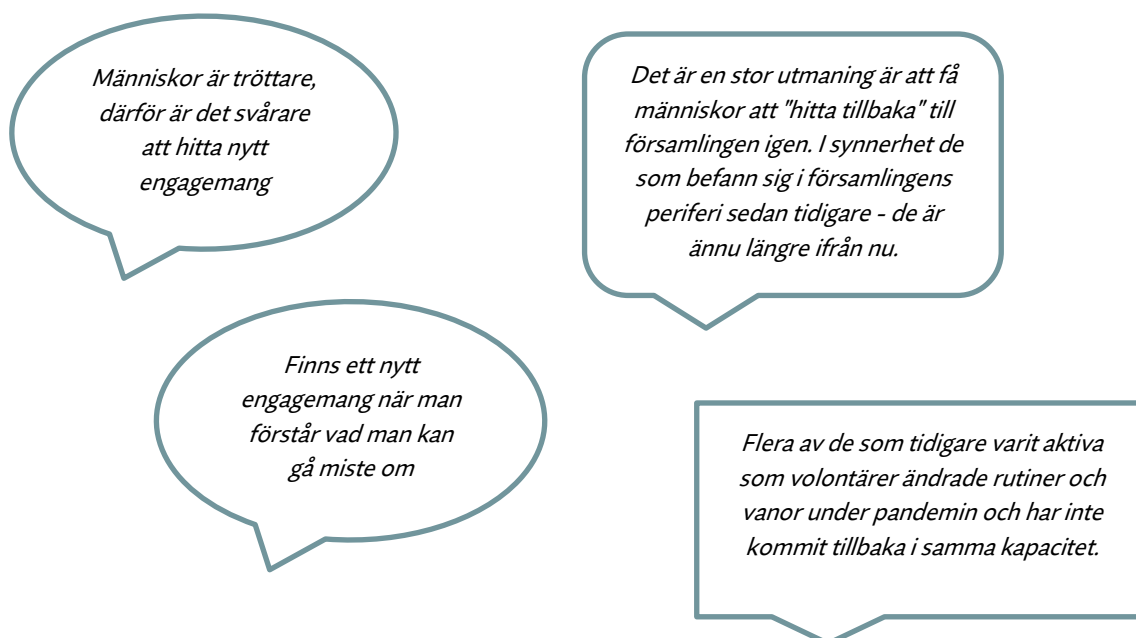
När det gäller förändringar i antalet ideella i församlingarna upplevde buddistiska och katolska församlingar den största förändringen då 57 procent i båda grupperna upplevde att antalet ideella minskade under pandemin. De judiska församlingarna i undersökningen såg inte en förändring i antalet anställda eller ideella under pandemin. Av de muslimska församlingarna upplevde 8 procent en ökning av antalet ideella.

Figur 22: Förändringar i antal ideella

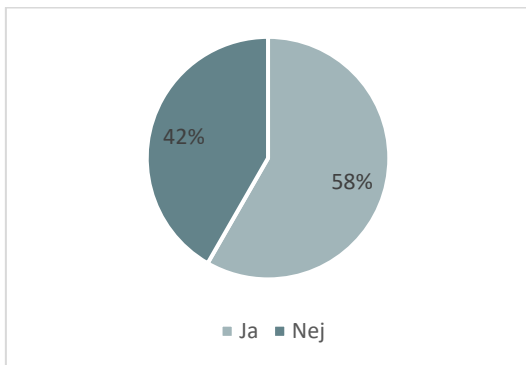
I fokusgrupperna så förvånade inte resultatet i enkäten och de flesta delade upplevelsen av att antalet ideella minskat i många församlingar men att det däremot skett marginella förändringar i antalet anställda (som framförallt tillåts då det funnits begränsade behov). Återigen uppmärksammade flera i fokusgrupperna att det också skedde förändringar under pandemin. Till exempel så var många ideella aktiva och engagerade i början av pandemin när restriktionerna inte var lika omfattande medan färre fanns kvar under 2021.

Både i fokusgrupperna och i enkätens fritextsvar framgick det att det funnits en stark oro hos många församlingar att färre kommer engagera sig i församlingslivet efter pandemin och att det kommer vara svårt att locka tillbaka de ideella. Emellertid pekar andra på att engagemanget kan potentiellt växa. Exempel på dessa fritextsvar ses nedan:

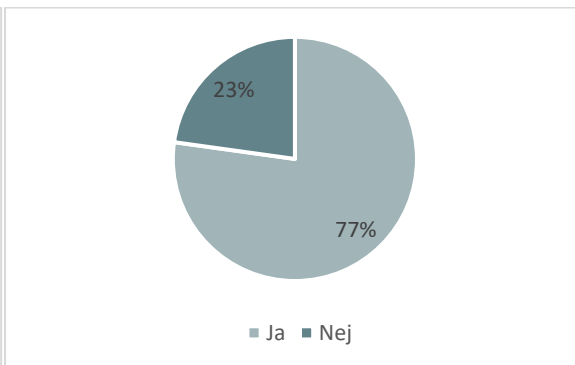

4.2. Nya kompetenser

Som framkom i föregående kapitel ställde många församlingar om sin verksamhet under pandemin. Frågan är om det funnits behov av ny kompetens (t.ex. tekniker, kommunikatör, filmare, m.m.) under pandemin? Som framgår i figur 23 hade 58 procent av församlingarna behov av ny kompetens under pandemin. Den nya kompetensen består av tekniker, filmare, kommunikatör, personer som kunde hjälpa till med sociala medier och digitala mötesprogram som Zoom och Teams. Närmare 8 av 10 församlingar svarade att behovet kommer kvarstå efter pandemin vilken tyder på att de digitala verksamheterna kommer fortsätta i många församlingar.

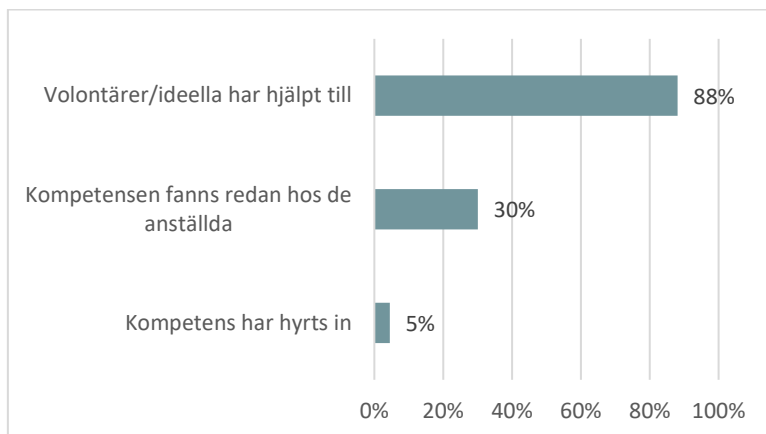
Figur 23: Har pandemin lett till ett behov av nya kompetenser?

Figur 24: Kommer dessa behov kvarstå efter pandemin?

Trots att antalet ideella minskade i en stor del av församlingarna var det framförallt ideella (hos 88 procent av församlingarna) som hjälpte till med de nya behov som uppstod i församlingarna (se figur 25). En av deltagarna i fokusgrupperna beskrev det som att det har skett en viss professionalisering av de ideella då de som har funnits kvar i församlingen har fått bidra med mer specifika kompetenser. Samtidigt har en stor grupp som haft andra roller inte behövts under pandemin.

Figur 25: Hur har ni löst behovet av ny kompetens?

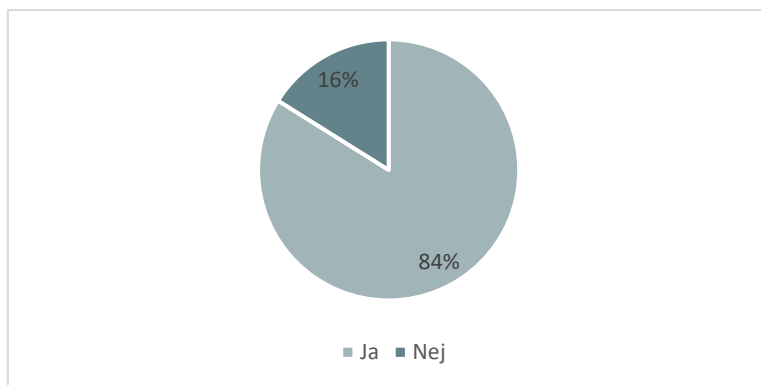
I 3 av 10 församlingar menade man att kompetensen fanns hos de anställda men då fler alternativ varit möjliga att kryssas i som svar tyder resultatet på att de anställda och ideella har arbetat ihop i församlingens omställning. Enbart 5 procent hyrde in ny kompetens. Något som möjligtvis kan förklaras av en försämrad ekonomi bland många församlingar. Sammanfattningsvis visar resultatet att trots att antalet ideella minskat i många församlingar fick de samtidigt en viktig roll i att stödja anpassningen till mer digital verksamhet.

5. Församlingarnas roll i kristider

Civilsamhället och även trossamfund lyfts ofta upp i politiken som en viktig resurs i samhällets hantering av kriser. Frågan är vad församlingarna har bedrivit för typ av krisverksamhet under pandemin och hur de ser på sin roll i samhällets hantering av olyckor och kriser.

5.1. Krishantering i samhället

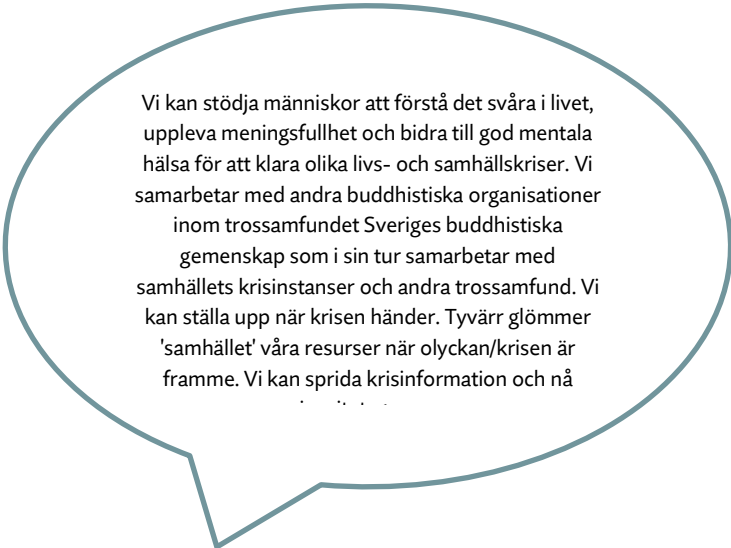
I enkäten ställdes en fråga kring om man ansåg att den egna församlingen har en viktig roll i samhällets hantering av kriser, katastrofer eller olyckor. Fler än 8 av 10 församlingar svarade att de anser sig ha en viktig roll (figur 26).

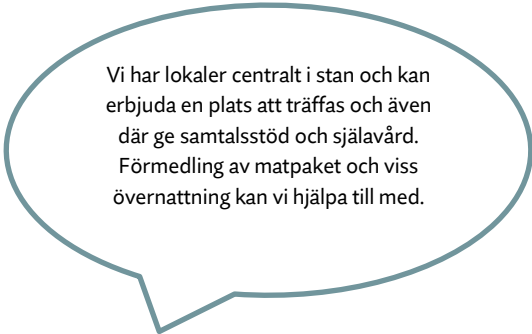
Figur 26. Anser du att er församling har en viktig roll i samhällets hantering av kriser, katastrofer eller olyckor?

Den största andelen av de som inte anser sig ha en viktig roll är de allra minsta församlingarna (färre än 50 medlemmar) där 3 av 10 församlingar inte anser att de har en viktig roll i samhällets hantering av kriser. I fritextsvaren framgår det tydligt att av de som svarat nej så är förklaringen att de inte upplever att de har tillräckligt med resurser för att kunna ta en viktig roll i deras respektive lokalsamhälle. En del pekar också på att det är för hög medelålder i församlingen medan andra på att de har för få anställda eller ideella. Till skillnad från de minsta församlingarna så svarar alla (100 procent) av de största församlingarna (fler än 500 medlemmar) att de har en viktig roll i samhällets krishantering. Resultatet visar tydligt att synen på församlingens roll i krisberedskap främst beror på storlek och inte på samfundstillhörighet. Det vill säga att även om färre frikyrkliga och lutherska församlingar anser sig ha en viktig roll så handlar det framförallt om att det är små församlingar.

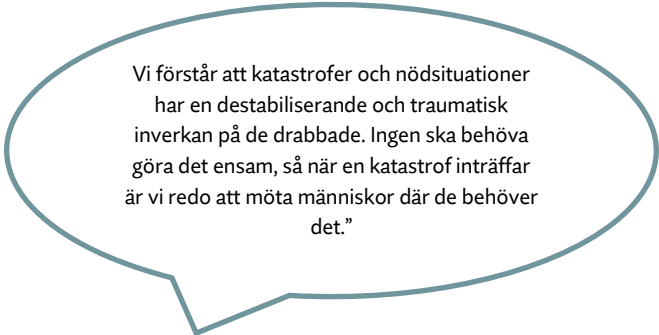
I fritextsvaren från församlingarna som svarat att de anser att de har en viktig roll lyfts flera olika potentiella roller fram. Många menar att de skulle kunna bistå samhället med kompetens, sprida samhällsinformation (inte minst till nya svenskar), erbjuda lokaler och samlingsplatser, stödja församlingsmedlemmar, stödja människor som lider, motverka desinformation, erbjuda samtalsstöd, förmedla hopp, nå ut med samhällsinformation, m.m. I följande citat lyfter några församlingar fram vilka roller de anser att de kan ta.

Vi kan stödja människor att förstå det svåra i livet, uppleva meningsfullhet och bidra till god mental hälsa för att klara olika livs- och samhällskriser. Vi samarbetar med andra buddhistiska organisationer inom trossamfundet Sveriges buddhistiska gemenskap som i sin tur samarbetar med samhällets krisinstanser och andra trossamfund. Vi kan ställa upp när krisen händer. Tyvärr glömmes 'samhället' våra resurser när olyckan/krisen är framme. Vi kan sprida krisinformation och nå

Vi har lokaler centralt i stan och kan erbjuda en plats att träffas och även där ge samtalsstöd och själavård. Förmedling av matpaket och viss övernattning kan vi hjälpa till med.

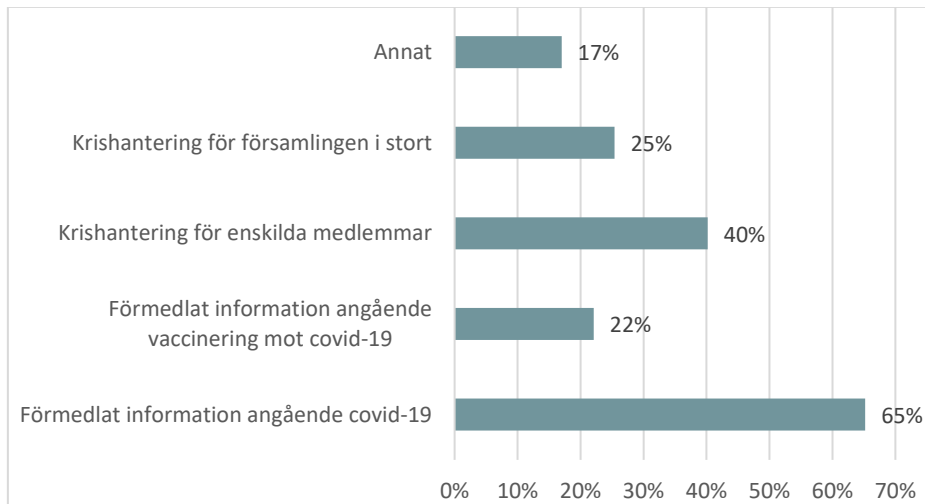

Vi förstår att katastrofer och nödsituationer har en destabiliserande och traumatisk inverkan på de drabbade. Ingen ska behöva göra det ensam, så när en katastrof inträffar är vi redo att möta människor där de behöver det."

I ett av citaten lyfter respondenten fram att församlingen upplever att de ibland "glöms bort" av samhället när det gäller hanteringen av kriser. Det här är också något som uppmärksammades av fokusgrupperna. Alla deltagare i fokusgrupperna ansåg att trossamfunden har en självklar och mycket viktig roll i krishantering just utifrån de aspekter som lyfts ovan. Samtidigt menar flera att trossamfundens roll ibland förbises när kriser sker, något som flera menar blivit synligt under pandemin.

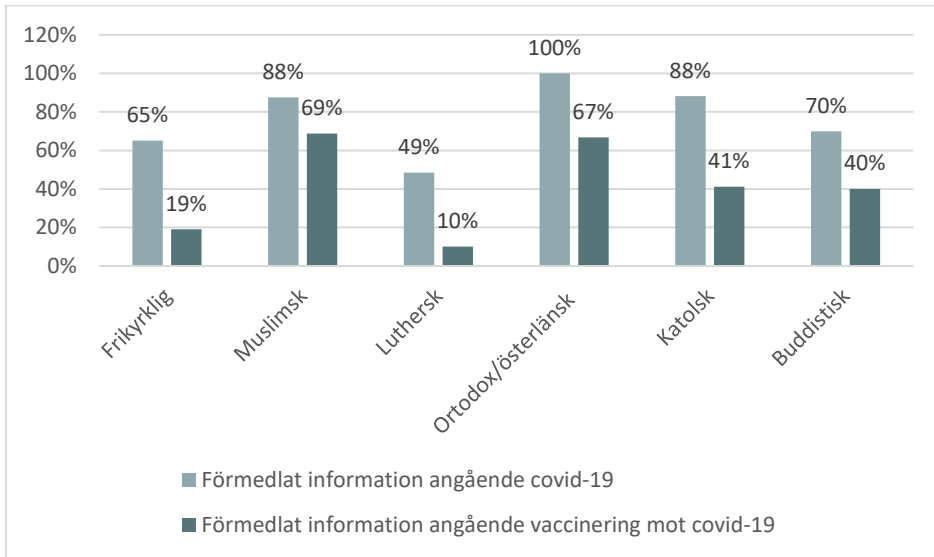
5.2. Församlingarnas krishantering under pandemin

Vad gäller vilken typ av krishantering som församlingarna utförde under en faktisk kris så genomförde en stor andel (65 procent) förmedling av information angående Covid-19 i församlingen (figur 27). Däremot förmedlade enbart 2 av 10 lokala församlingar information angående vaccination av Covid-19.

Figur 27: Vilka av följande aktiviteter har er församling bedrivit under pandemin?

Trots att det finns skillnader mellan de olika samfundet (figur 28), då till exempel ortodoxa/österländska och muslimska samfund i högre grad förmedlade information om Covid-19 och vaccin, så visar mer djupgående analyser att skillnader mellan församlingar till stor del är relaterat till storleken på församlingen. Mindre församlingar (vilket är en större andel av frikyrkliga och lutherska församlingar) förmedlade mindre information än de större församlingarna. Samtidigt är det värt att notera att alla ortodoxa/österländska församlingar och 88 procent av muslimska och katolska församlingar har förmedlat information om covid-19. I fokusgrupperna menade representanter från frikyrkosamfundet att en anledning till att många av deras församlingar inte gått ut med information kan handla om att många av deras medlemmar följer svenska nyhetssändningar och att ytterligare insatser därför inte behövdes.

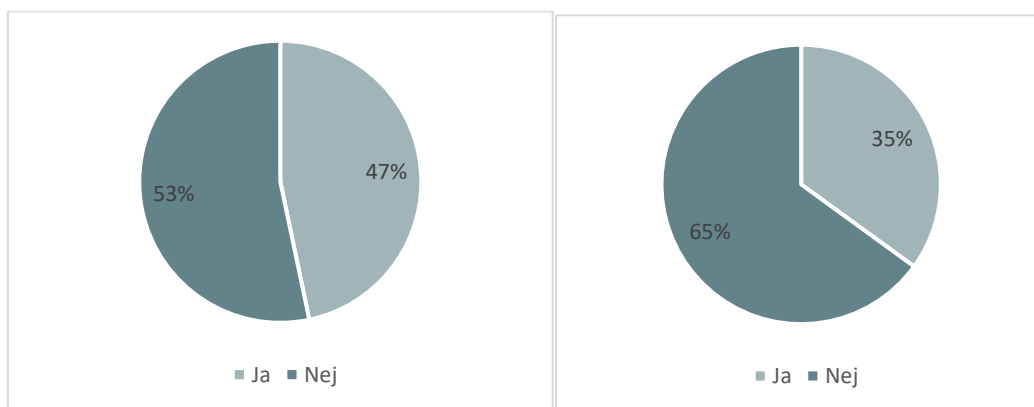
Figur 29: Vilka av följande aktiviteter har er församling bedrivit under pandemin?

6. Det religiösa livet under pandemin

I de tidigare kapitlen har fokus legat på frågor som främst rör organisatoriska frågor. I det här kapitlet riktas istället fokus på hur det inre religiösa livet i församlingarna påverkats av pandemin och känslan av gemenskap och tillhörighet.

6.1. Intresset för religiösa och andliga frågor

Resultatet visar att närmare hälften av alla församlingar upplevde att det fanns ett allmänt ökat intresse för andliga och religiösa frågor under pandemin (figur 30). Däremot var det enbart 35 procent av församlingarna som upplevde att människor i högre grad vänt sig till församlingen med andliga och religiösa frågor under pandemin (figur 31). Framförallt är det personer i större församlingar som uppgett att det är fler människor som vänt sig till församlingen med andliga och religiösa frågor. Men det finns också stora skillnader mellan samfundet. Bland muslimska församlingar upplever till exempel personer i 8 av 10 församlingar att fler människor har vänt sig till dem under pandemin.

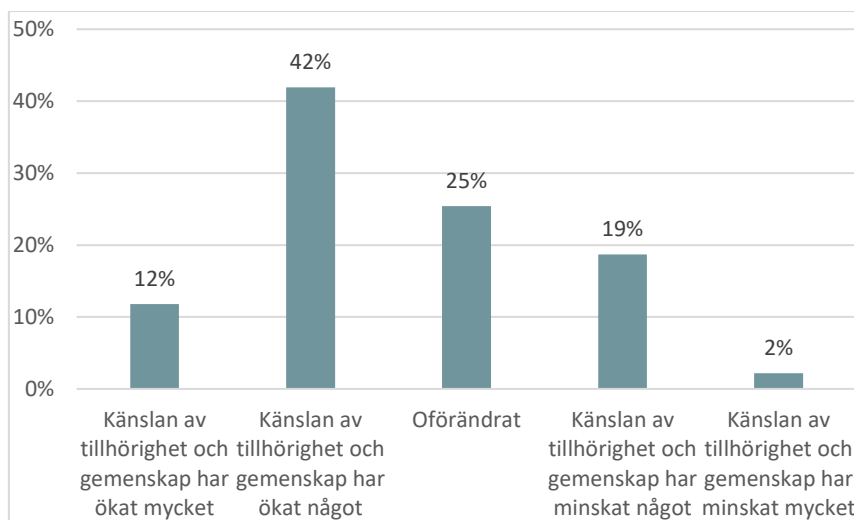
Figur 30: Har din församling upplevt ett ökat intresse för andliga och religiösa frågor under pandemin?

Figur 31: Har du upplevt att fler människor vänt sig till församlingen med andliga och religiösa frågor under pandemin?

Återigen finns det skillnader mellan storleken på församlingarna. Av de församlingar med minst antal medlemmar (färre än 50) upplevde 28 procent att fler människor vänt sig till församlingen med andliga frågor och detta ökar succesivt upp till 66 procent av de största församlingarna (fler än 500 medlemmar). Det är dock viktigt att betona att detta svar enbart beskriver en upplevelse om ett ökat andligt intresse från de svarande.

6.2. Tillhörighet och gemenskap

Vad gäller frågan om känslan av tillhörighet och gemenskap och huruvida detta förändrades under pandemin var det församlingar med minst antal medlemmar som upplevde minst påverkan. Enbart 1 av 10 församlingar med färre än 50 medlemmar svarade att de tror att känslan av tillhörighet och gemenskap minskade något eller mycket (medan 61 procent trodde att det ökat). I de andra församlingarna var det mindre tydligt men överlag visar resultatet att fler än hälften av alla församlingar trodde att känslan av tillhörighet och gemenskap ökat under pandemin.

Figur 32: Hur tror du att känslan av tillhörighet och gemenskap i församlingen har förändrats till följd av pandemin?

Det här resultatet kan tyckas förvånade då pandemin inneburit krav på social distansering och försvårat möjligheterna att träffas fysiskt. I fokusgrupperna menade dock flera av deltagarna att insatser som man gjorde under pandemin som att dela ut mat, ha telefonkedjor, träffas utomhus och grilla, självård per telefon till församlingsmedlemmar, ökat känslan av gemenskap och tillhörighet.

7. Sammanfattning

Syftet med den här undersökningen har varit att belysa hur Covid-19-pandemin påverkat trossamfunden i Sverige under åren 2020–2021. I den här rapporten har resultaten från en enkät utskickat till lokala församlingar kopplade till 21 olika nationella bidragsberättigade trossamfund i Sverige sammanställts. Rapporten består av fem kapitel som belyser olika teman.

Sammanfattningsvis går det att fastslå att pandemin har påverkat trossamfunden på en rad olika sätt. De generella lärdomarna är att en stor del av församlingarna ställt om och anpassat centrala aktiviteter medan andra aktiviteter ställts in. Vad gäller verksamheterna är det tydligt att restriktionerna har drabbat församlingarna och deras medlemmar. Det är också tydligt att det finns skillnader mellan hur olika församlingar agerat men att detta till stor del är kopplat till församlingarnas storlek snarare än samfundstillhörighet.

Vad gäller ekonomin så har hälften av församlingarna i undersökningen upplevt att ekonomin försämrats som en följd av pandemin. Större församlingar (med över 500 medlemmar) drabbades hårdare än mindre församlingar av en försämrad ekonomi. Vad gäller konsekvenserna har de hitintills varit relativt begränsade men många upplever en oro inför församlingens framtida ekonomi.

Pandemin har även påverkat församlingslivet på många sätt. Primärt har församlingarna valt att ställa om och digitalisera den religiösa kärnverksamheten dvs. gudstjänst/bön/meditation. Under pandemin erbjöd 7 av 10 församlingar digital gudstjänst/bön och meditation. Vad gäller övrig församlingsverksamhet (som inte rör gudstjänst/bön/meditation) så har graden av omställning varierat mycket mellan olika aktiviteter. Till exempel har de flesta församlingarna helt ställt in sin verksamhet för äldre. Desto fler har digitaliserat verksamhet som rör ungdomar eller utbildning. Den digitala omställningen har inneburit att många verksamheter samlat färre antal deltagare. Däremot upplever närmare 3 av 10 församlingar att pandemin lett till ökat antal deltagare på gudstjänst/bön/meditation. Överlag så upplever flera trossamfund att församlingars behov tydligare hade behövts tas i beaktande vad gäller de omfattande restriktioner som infördes för centrala verksamheter.

I en stor andel av församlingarna har anställda fått ta en större roll under pandemin då antalet ideella har minskat i många församlingar. Samtidigt pekar resultatet också på att de ideella som funnits kvar i församlingen under pandemin fått en viktig roll i att stödja anpassning till mer digital verksamhet i församlingarna.

När det gäller krishantering har en majoritet av församlingen förmedlat information om Covid-19 under pandemin och fler än av 8 av 10 samfund upplever att de har en viktig roll i samhällets

krishantering. Det är framförallt de minsta församlingarna med färre än 50 medlemmar som upplever att de inte har en viktig roll och inte heller förmedlat information under pandemin.

Överlag så verkar inte pandemin ha påverkat det religiösa livet eller gemenskapen enbart negativt trots stora utmaningar. Samtidigt kan det sannolikt vara för tidigt att helt utvärdera detta så pass tätt inpå pandemin, inte minst då undersökningen gjordes under hösten 2021 då smittspridningen ökade igen och nya restriktioner infördes. Det här gäller förstås också många andra resultat i den här undersökningen. Covid-19 pandemin ställde stora krav på snabb anpassning från hela samhället och det är tydligt att effekterna kommer vara långvariga och behöva följas upp i framtiden.

Referenslista:

- Fransson, S., Gelfgren, S., & Jonsson, P. (2021). Svenska kyrkan online: Att ställa om, ställa in eller fortsätta som vanligt under coronapandemin. In: Svenska kyrkan.
- Ganiel, G. (2020). *People still need us: A report on a survey of faith leaders on the Island of Ireland during the Covid-19 pandemic.*
- Josefsson, U. W., Magnus. (Ed.) (2022). *Svensk frikyrklighet i pandemin. En studie av församlingen i corona och corona i församlingen* (Vol. 09).
- Kühle, L., & Larsen, T. L. (2021). 'Forced' Online Religion: Religious Minority and Majority Communities' Media Usage during the COVID-19 Lockdown. *Religions*, 12(7), 496.
- Larsen, T. L., Mauritsen, A. L., Sothilingam, S. A., Kühle, L., Borup, J., & Fibiger, M. Q. (2021). Religjøs forandring i en krisetid-Et case-studium af aarhusianske religionsgruppers håndtering af COVID-19-pandemien i efteråret 2020. *Religion i Danmark*, 10, 92-113.
- Quadri, S. A. (2020). COVID-19 and religious congregations: Implications for spread of novel pathogens. *International Journal of Infectious Diseases*, 96, 219-221.
- Wildman, W. J., Bulbulia, J., Sosis, R., & Schjoedt, U. (2020). Religion and the COVID-19 pandemic. In (Vol. 10, pp. 115-117): Taylor & Francis.

Myndigheten för
stöd till trossamfund

Besöksadress: Gustavslundsvägen 18, 2 tr, Bromma · Postadress: Box 140 38, 167 14 Bromma
Tel 08-453 68 70 · fax: 08-453 68 29 · e-post: info@myndighetenst.se · www.myndighetenst.se